БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

43-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 25 (11001) | 1966 оной январиин 30, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

ДААБАРИНУУД ҮЛҮҮЛЭГДЭНЭ

Үнгэрhэн жэлдэ манай колхоз гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые худалдаха түсэбөө бүхы талаарнь үлүүлэн дүүргээ hэн. Адууhа малай тоо толгой олошоруулха даабари мүн лэ бэелүүлэгдэhэн юм.

Энэ амжалтада колхозой малшад ажалай габьяа харуулhан. Үнеэн бүриhөө тугал абаха гэhэн мүрысөөндэ 16 hаалишад эрхимлэжэ, тус бүридөө нэгэ-нэгэ тугал нэмэлтэ түлөөhэ абанхай. Даабариhаа гадуур hү hааhанайнь түлөө hаалишадта 1260 түхэриг нэмэжэ түлэгдөө. Түрүү hаалишан Даба Батуев 18 үнеэнhээ 19 тугал абажа, нэмэлтэ түлөөhэндэ 1 буруу, 108 түхэриг мүнгэн шанда хүртөө. Мүн иимэ шагнал hаалишан Радна Хандуевада барюулагдаа. Колхозой хонишодшье амжалтатай гараhан. Тэдэнэртэ 38 хурьган нэмэлтэ түлөөhэндэ үгтөө.

Шэнэ жэлэй эхинhээ ажалай охин улам хүсэ оронхой. Партиин XXIII съездые ажалай амжалтаар угтаха гэжэ бүгэдөөроо тэмсэнэ. Колхознай 1966 оной 1-дэхи кварталда гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө январь hарада 105 процент дүүргэнхэй. Һү худалдаха январиин даабари 21-дэ хүсэлдүүлэгдэнхэй. Манай хонишод 1650 хурьга абажа, 100 хонин бүридөө 78 хурьгатай болонхой. Колхоз хабарай тарилгада бэлэн.

Б. ХУБАНОВ,
Захааминай «Дружба» колхозой түрүүлэгшэ.

ҺААЛИШАД! ХАБАЯА БҮГЭДӨӨРӨӨ ХАРУУЛАЯЛ

Республика дотороо мүрысөө үүсхэhэн Сэлэнгын совхозой hаалишан Н. Л. Тадвашкинада харюу

Хүндэтэ Надежда Лазаревна! Республикын газетэнүүдтэ толилогдоhон Танай бэшэгые анхаралтайгаар уншабаб. Намайе мүрысөөндэ урихан байнат. Һайн лэ даа, ондоо юун гэхэбши. Ехэ hүнэй түлөө республика доторoo бүгэдөөрөө тэмсэхэ гэhэндэтнай гансa би бэшэ, харин намтай сугтаа ажаллажа байдаг нүхэдни байшаана ха юм. Тиигэнгүй яахаб!

Сэлэнгын совхоз манай нютагтай зэргэлээд оршодог. Ажал хэрэгээ мэдэлсэжэшье байдаг гээшэбди. Эндэхи hаалишад нёдондо үбэлдөө, зунайшье үедэ суурхаа hэмнай. Республика доторoo мүрысөө үүсхэhэн байгаа. Мүнөө табан жэлэй эхиндэ хүршэнэрэйнгөө эгээл шадамар hаалишадай нэгэнэйнь 1966 ондо hү ехээр hаахын түлөө мүрысөө үүсхэжэ байхада, манай юрөөгэйхид тэрэниинь дэмжэхэшье ёhотойл. Намайе мүрысөөндэ урихан хадатнай би юу хэлэхэ байнабиб? Мүрысэхэлди даа, хабаяа туршалсахалди! Энээндэ баярлахааршье, баярлажашье байнаб. Үнеэн бүриhөө жэлэй туршада 3500 килограмм hү hаахаар шиидээд байхадатнай, бишье баhал эды зэргэ болгохоёо оролдохо хүсэлтэйб. Арга боломжын байhан хада тиигэжэ бодоноб.

Һү hаали — hаалишадай гарта гэжэ бэшэнэт. Энэ тон зүб. Хэрбээ hаалишадай оролдолго үүсхэлээ гаргаад, hү ехээр hааха гэhэн зорилго табяад, ажалдаа үнэн сэдьхэлээ табижа хүдэлөө hаань, юундэ бага hүн hааха-хаб! Тэдэнэр ямараар хүдэлhэн байнаб, ямар түрүү онол аргануудые хэрэглэhэн байнаб — энээниинь амжалтань харагдаха байна. Ажалайнгаа hайн, муу талые хаража байгаад, бодото тобшолол хэжэ байдаг хүнүүд хэзээдэшье ажал хэрэгээ урагшатайгаар ябуулха жэшээтэй. Иимэ оролдосотой hаалишад манай нютагташье бии. Түрүүн hаалишан Дари-Дулма Будажаповые нэрлээбди. Фермэдэ хүдэлhөөр үнинэй, ажалдаа дүршэлтэй болоhон эхэнэр. Нёдондо 17 үнеэ харууhалаа. Жэлэй туршада 44600 килограмм hү hааха даалгабаритай байгаад, тэрэнээ 8 мянга шахуу килограммаар үлүүлэн дүүргээ гэхэ гү, али үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 3089 килограмм hү hааhан байгаа. Хайшан гээд иимэ амжалтатай гараа? «Дари-Дулмын үнеэд хүнэйхиhөөл ондоо байгаа бэзэ» гээд зарим хүнүүд хэлэхэеэ hанадаг. Ондоол даа, ондоо. Харахада илгаатай — томонууд, хүхэ дэлэн hайнтай үнеэдтэй байдаг. Теэд нүхэр Будажапова хүнэйхиэл адли үнеэ даажа абаад, тэдэнээ hайнаар харууhалжа, «зарим» hаалишадай баридаг үнеэдтэ орходоо илгаатай болгоо ха юм даа. Энээхэн жэшээ дээрэhээ юу хэлэхэеэ hананабиб? Һаалишан бүхэн hү ехээр hааха тэбэл, тон түрүүн даажа байдаг малаа зүбөөр харууhалха ёhотой. Муугаар харууhалаад байбал, үүлтэр hайнтайшье үнеэдые хожороожо, муудуулжархижа болодог шуу.

Ажалдаа үнэн сэдьхэлээ табижа хүдэлдэг хүнүүдые тоолоо hаа, манай колхоздо үшөө олон байха. Артелиимнай түрүүшүүл С-Х. Дамчеева, Р. Булдакова, Л. Карбаинова, М. Гындунова болон бусад үнгэрhэн жэлдэ ехэ амжалта туйлаа. Олонхи hаалишадай оролдосотойгоор ажаллаhанай ашаар колхознай hү hаалга, гүрэндэ тушаалгаар жэлэйнгээ түсэб болзорhоонь уридшалан дүүргэhэн. Үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 1615 килограмм hүн hаагдаhан байгаа. Тиихэдэ би 19 үнеэ даажа байгаад, жэлэй туршада дунда зэргээр 3140 килограммда хүргэhэн байнаб. Түсэбэй ёhоор 474 центнер hү hаахын оронд 534 центнер hү hаагаа hэмби.

Надежда Лазаревна, hаяхан аймагай түрүүшүүлэй зүблөөн дээрэ бидэ уулзажа хөөрэлдөө hэмнайбди. Ажал тухайтнай hонирхоhон байгааб. Мүнөө газетэнүүд дээрэ өөрынгөө ажал тушаа тодорхойгоор бэшэhэнтнай бүрил hайн. Бүгэдэндэ жэшээ боложо үгэхэ ха юм. Теэд би Тантай мүрысэхэ гэжэ шиидээд, уряалтнай дэмжээд байхадаа, өөр тухайгаа тиимэ олон юумэ хэлэхэеэ hанапагүйб. Һаалишад гол түлэб нэгэл адли ажал хэдэг ааб даа. Теэд энээнэй хажуугаар хүдэлмэридэмнай ямар дутуу дунданууд, хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд байнаб? Энээн тухайл хэдэн үгэ хэлэхэмни.

Манай колхоздо 50 гаран hаалишад ажаллажа байдаг. Хэн хэды hү hаагааб гээд хараха болоо hаа, үнгэрhэн жэлдэ бүхы hаалишадаймнай 11-ниинь үнеэн бүриhөө 2 мянган килограммhаа дээшэ hү hааhан байгаа. Минии hанахада, үшөөл үсөөн hаалишад мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлжэ ябана. Хэрбээ арга боломжонуудаа, түрүү дүй дүршэл ажалдаа hайса хэрэглээд байбал, манай Юрөөгэй hаалишадай олонхинь хоёр мянганhаа дээшэ hү hаажа шадаха байха. Мүнөө үедэ үшөөл hанаhанда хүрэгдэхэгүйгөөр ажаллагдана гээшэ бэзэ.

Яахадааб? Зарим hаалишад ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандана, үнэн сэдьхэлээ табинагүй. Һаалишан ябаха гээшэмнай гансахан үнеэдые hаахын хойноhоо оролдохо хүдэлмэри бэшэ ха юм даа. Хайшан гээд hаагаа hаамни, ямар арга хэрэглээ hаамни hүн ехээр абтаха ааб — иигэжэл hаалишан бүхэн болохо ушартай. Үнеэдые hаажа байгаад, тэдэнэйнгээ ямар сагта үрэжүүлэгдэhыень, хэзээ тугаллахыень, хэдыдэ шэргээгдэхэ, ямараар харууhалагдаха байhаниинь мэдэнгүй ябаха гээшэмнай юундээ туhатайб даа. Тиимэ хүнүүд манайшье нютагта дайралдадаг, ондоошье ажахынуудта байгаа ёhотой гэжэ хэлэхэдэмни алдуу болохогүй бэзэ гэжэ hанагшаб. Ажалдаа эзэн бусаар, хайша хэрэгээр хандадаг дээрэhээ зарим hаалишад hү багаар hаана. Зоотехническэ гурим наринаар сахингүй байдаг дээрэhээ hү ехэтэй болохо үнеэдые хожороожо муудуулна бшуу. Энээн тухай Надежда Лазаревна өөрынгөө бэшэг соо зүб хэлэhэн байнат.

Һаалишадай ажал хүдэлмэри гансал hү ехээр hааhаарнь сэгнэгдэдэг бэшэ ха юм. Тэрээнhээ гадна, абтаhан продукциин өөрынь үнэ сэн бага байха зэргэтэй. Энэ талаар танайшье совхоздо, манайшье колхоздо hүүлэй жэлнүүдтэ нилээд ехэ юумэ хэгдэhэн байна. Манай колхоз туралнуудта искусственнна hү уулгадаг боложо, гүрэндэ тушаагдаха hүнэй хэмжээе дээшэлүүлээ. Гидролизно аргаар буйлуулагдажа, эhээгдэжэ hолоомон малда үгтэнэ. Энэмнай hү hаалиие горитойгоор нэмээнэ. Энээнhээ гадна, үнеэдэй hубайралгые усадхаха талаар ехэхэн хүдэлмэри хэгдэнэ. Искусственна аргаар үрэжүүлэгдэжэ, үнгэрhэн жэлдэ колхознай бүхы үнеэдэйнгээ 100 толгой бүриин 89,9 тугал түлжүүлhэн байха юм. Танай Сэлэнгын совхоздо хүрөөшьегүй hаамнай, урда жэлнүүдтэ орходоо бури олон түл абтаа гээшэ.

Тиихэдэ үбhэ ногоо, талха тарянай баян ургаса абтадаг боложо, үнеэд колхоздоо бэлдэжэ абтаhан тэжээлээр хангагдана. Эдэ бүгэдэ абтаhан hүнэймнай өөрынь үнэ сэнгые горитой хямдаруулна. Үнгэрhэн жэлэй дүнгөөр тухайлжа гаргахада, манай колхоздо центнер hүнэй өөрынь үнэ 14 түхэриг 56 мүнгэтэ болоhон байна. Энэмнай гүрэндэ тушаагдадаг сэнгhээ 1 түхэриг 44 мүнгөөр хямда болоно.

Мүнөө жэлдэ колхозоймнай hаалишад ехэ зорилго урдаа табинхай. Бүхы дээрээ 13100 центнер hү гүрэндэ худалдаха, абтаhан hүнэйнгөө өөрынь үнэ сэнгые центнерэй 13 түхэриг 33 мүнгэндэ оротор хямдаруулхабди.

Надежда Лазаревна! Республика доторoo үүсхэл гаргаад, намайе социалис мүрысөөндэ урихандатнай үшөө дахин баярые хүргэнэб. Би мүнөө жэлдэ 19 үнеэ даажа байдагби. Байгша ондо, табан жэлэй түрүүшын жэлдэ, баhал танай табиhан зорилгодол адли, үнеэн бүриhөө 3500 килограмм hү hаахын түлөө тэмсэхэ гэжэ шиидээд, республика доторoo дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ оролсохо, уряадатнай иимэ амжалтаар харюусахаб.

Игэжэ республикынгаа газетэнүүдээр дамжуулжа, дүй дүршэлөө халан абалсаха, ажалдаа ушарhан дутагдалнуудые, бэрхэшээлнүүдые нюунгүйгөөр элишэлжэ, олоной хүсөөр дабан гараха хэрэгтэ, үнеэн бүриhөө тугал абаха, hү ехээр hааха мүрысөөндэ Буряад ороной hаалишад эрэбхитэйгээр хабсадаха бэзэ гэжэ найдагдана.

Ажал хэрэгтэтнай амжалта хүсэгшэ

П. ЖАЛСАНОВА.
Сэлэнгын Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан, Социалис Ажалай Герой.

МҮРЫСЭЕЛ ДАА, НАДЕЖДА!

ҺААЛИШАД УРМАТАЙ

Хэды бэрхэшээлнүүдэй тохёолдобошье, Хүрбын совхозой малшад үнгэрhэн жэлдэ урагшатайгаар ажаллажа гараа. Гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые худалдаха түсэб бүхы талаараа үлүүлэн дүүргэгдэнхэй. Совхозой түрүү hаалишад үнеэн бүриhөө тугал абажа, 2 мянган литр хүрэтэр hү hааhан байха юм.

Һаяхан совхозой дирекци, партком, рабочком социалис мүрысөөнэй жэлэй дүн гаргажа, ажалай түрүүшүүлые урмашуулhан. 20 үнеэнhээ 20 тугал абажа, нялхадань hайнаар харууhалжа тугалшадта тушааhан 11 hаалишад тус бүридөө тугал нэмэлтэ түлбэри абаха болоо. Тэрэшэлэн hү hааха жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэгшэдтэ 1—1,5 центнер шэниисын ороохо гүрэнэй сэнгээр үгэхэ гэжэ шиидхээ. Жэшээнь, түрүү hаалишан П. Эпова нэмэлтэ түлөөhэндэ 47 түхэриг мүнгэ, 1 тугал, 1,5 центнер ороохо, Н. Пурбуева — 77 түхэриг мүнгэ, 1,5 центнер шэниисэ, Х. Дымбрылова — 36 түхэриг, 1 тугал, 1,5 центнер ороохо абахань. Нэмэлтэ түлөөhэндэ мүн Д. Дымбрылов, Т. Кирикова, Д-Х. Цыбанова, С. Базарова, Д. Дондокова болон бусад хүртэбэ.

Ажалайнгаа зарим амжалтануудаар урмашаhан hаалишад, малшад КПСС-эй XXIII съездын хүндэлэлдэ социалис уялгануудые абажа, 2-дохи фермын hаалишад 1-дэхи фермынхидые мүрысөөндэ уриба. Тиихэдээ үбhэ тэжээлдээ нарин нягтаар хандажа, тэрэнээ hайса буйлуулжа малдаа үгэхэ гэжэ хэлсээ.

Х. РЫГЗЕНОВА.
Хори.

ХОНИН БҮРИҺӨӨ—ХУРЬГА

Зэдын аймагай „Коммунизм" колхозой ахалагша хонишон Николай Чойдорович ГОМБОЕВОЙ хөөрөөнhөө

Үнгэрhэн 1965 ондо хүдэлмэримнай эгээн ехэ амжалта түйлаа гээшэ. Бидэнэр 694 эхэ хонинhоо 764 хурьга түлжүүлжэ абагаабди. Эхэhээнь hалгааха үедэ хурьгаднай 23—24 килограмм шэгнүүртэй байгаа. Үнгэрhэн жэлдэ ноохоншье hайн хайшалагдаа. Хонин бүриhөө 3 килограмм 200 грамм ноохон абтаа, түсэбөө 700 граммаар үлүүлэн байнабди.

Хайшан гэжэ манай отарын хонишод иимэ hайн амжалта туйлжа шадаа гээшэб? Даалгагдаhан ажалдаа эзэн ёhоор хандажа, оролдосотойгоор ажаллаа hаа, амжалташье туйлагдаха гэжэ би hанагшаб. Отарадамнай түл абалгын үедэ 4—5 хүн ажалладаг. Үнгэрhэн жэлдэ 4 хүн ажаллаа hэмди. Мүнөө жэлдэ саhа ехэтэй, тиимэ хүшэр үбэлжэлгын үедэ 1 хүниие нэмэжэ үгөө.

Мүнөө отарадамнай 280 центнер шахуу үбhэн, 600 центнер ногоон hолоомон бии. Энэ тэжээлээ гамтайгаар гаргашалаа hаа, үбэлэй нюруу бараг дабажа гараха байхабди. Хонидоймнай хото хорёо, хурьгадай байха байра бүри эртүүр шабагдажа дулаалагдаа. Шэмэрүүн хүйтэн hарануудта хурьгадай байра соо дунда зэргээр 8—10 градус дулаан байдаг. Хурьгалhан хонидой, мүн хурьгадай түрүүшын үдэрнүүдтэ эдихэ hайхан үбhэн бэлдэгдэнхэй. Эхэ хонидой хүшэ шадалые hайн байлгахын тула талха тарянай зүйл саг үргэлжэ үгтэдэг. Манай колхозой механизаторнуудай hайнаар ажаллаhанай ашаар мүнөө жэлэй үбэлжэлгэдэ хонидто эдюулхэ талха тарияншье колхоздомнай элбэг.

Эхэ хонидой тэнхээ тамираар hайн байхада, тобир дорюун хурьгад түрэдэг, ноохоншье ехээр абтадаг. Абтаhан хурьгадаа гарза хоролтодо оруулангүйгөөр ондо оруулжа томо болгохо гээшэ бэрхэтэйхэн хэрэг. Хүн бүхэн—ахалагша хонишон, сакманщигууд, хони адуулагшад—энэ үедэ үдэр hүнигүй ээлжээгээр дежурлажа байдаг. Үнгэрhэн жэлдэ Долгор Бубеева, минии hамган Бутыд гэгшэд сакманщигуудаар хүдэлөө hэн. Эдэнэр жэл бүри хурьга абадаг дүршэлтэй болонхой. Би өөрөөшье хурьгадые абалсажа, түл абалгын үедэ холо байлсадаг гээшэб.

Манай Борьёо нютагта мал адуулхада ехэл таатай зохид газар. Зунай сагта хонидые бэлшээн таргалуулхада баhал шадабари, онол оншо хэрэгтэй ха юм. Хонидые миин лэ туугаад ябаха бэшэ, бэлшээреэ hэлгэжэ, үдэр бүри тэдэнээ садхааха гэжэ оролдохош. Манай отарын хонидой зундаа, намартаа хүсэд таргалhанда Гарма-Сурун Дамбиевагай ашa габьяа ехэ бии байха. Хонидые бэлшээхэ талаар энэ хүндэ захяа заабари үгэлтэгүй.

Хонидые ямар сагта хурьгалуулхада hайн бэ гэhэн хөөрэлдөөн, арсалдаан эндэ тэндэ гарадаг. Минии hанахада, үбэл гараhан хурьгад алишье талаараа булюу hайн гэжэ hанагшаб. Үбhэ тэжээлээр элбэг, хони хурьгадай hайн байратай байгаа hаа, үбэлэй хурьгад оодэргэн дорюун, элдэб үбшэндэ нэрбэгдэдэггүй. Эртэ үбэл гараhан зарим хурьгадhаа 700—800 грамм ноохон хайшалагдана бшуу. Хойто жэлэйнгээ үбэлжэлгэдэ тэдэнэр түлгэ болошоод байха юм.

Түл абалгын үедэ тухашархагүйн тула хурьгадай байрада байха хобоо, хаамагуудаа эртээнhээ бэлдэгшэбди. Хурьгаднай эхэтээ суг байлгагдажа, кошарно-базова аргаар түлжүүлэгдэнэ. Нарай хурьгад hайн тэнжэтэрээ гурба-дүрбэн үдэрэй туршада эхэтээ клеткэ соо байлгагдана. Хурьгадай нэгэ хэды хоноhонойнь удаа томо багааринь, наhааринь илгажа, тусхай сакманууд буридхэгдэдэг. Хони, хурьгадай байрануудта тусхай хобоонууд соо бүлеэн үhан, минеральна тэжээл гэхэ мэтэ саг үргэлжэ бэлэн байдаг. Хонидой хурьгалжа байхада зоотехническэ захяа заабари отара дээрэ наринаар сахигдадаг. Мэргэжэлтэдэй зүбшэжэ, хэлсэжэ байхада ехэ туhатай.

Хонишод, хурьгашадые материальна талаарнь урмашуулга гээшэ социалис мүрысөө эмхидхэхэдэ аргагүй ехэ нүлөөтэй. Манай отарын коллектив ахалагша хонишон Цыренжап Аюшеевэй хүтэлбэрилдэг отарын хонишодтой мүрысэдэг. Үнгэрhэн жэлэй мүрысөөндэ манай хонишод илажа гараа hэн.

Шэнэ жэлдэ шэнэ зорилгонуудшье хараалагдаа. Колхозой правлени, парткомой зүгhөө иимэ түсэб даабари манай отарын коллективтэ үгтөө: 100 эхэ хонин бүриhөө 95 хурьга түлжүүлхэ, хонин бүриhөө 2 килограмм 600 грамм ноохо хайшалха. КПСС-эй XXIII съездын хүндэлэлдэ манай коллектив 660 эхэ хонинhоо 660 хурьга түлжүүлжэ hүрэгтэ табиха, хонин бүриhөө 3 килограмм ноохо хайшалха гэhэн социалис уялга абанхай. Эхэhээнь hалгааха үедэ хурьгадай амидын шэгнүүрые 20—25 килограммда хүргэхэбди.

Түрэл партиингаа съездын хүндэлэлдэ абаhан уялгануудаа бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхэбди гэжэ батаар найданабди. Эдэ үдэрнүүдтэ хурьгад абтажа захалаа, манай хүдэлмэриин халуун хаhа ерээ.

А. ЦЫРЕНОВ
бэшэжэ абаба.

Сэлэнгын Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо А. Батышевай отарынхид хашаа хорёогоо саг болзортонь дулаалжа, хонидтоо бардам хүрэхэ үбhэ тэжээл газаагаа оруулhан юм. Мүнөө эндэ 100 гаран хурьгад абтаад, гарзагүй түлжэжэ байна. Февраль — март hарануудта үшөө 300-гаад хурьган абтахаар хараалагдана.

Зураг дээрэ: тус отарын хонишод ажал дээрэ.

МОСКВАҺАА МЭДЭЭНҮҮД

КПСС-эй ДЕЛЕГАЦИ ХЕЛЬСИНКИ ЕРЭБЭ

ХЕЛЬСИНКИ, январиин 21. (ТАСС). Финляндиин Коммунис партиин үглөөдэр нээгдэхээ байhан XIV съездын хүдэлмэридэ хабаадахын тула КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүндэ кандидат В. В. Гришин (делегациие толгойлогшо), КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, Эстониин компартиин нэгэдэхи секретарь И. Г. Кэбин, КПСС-эй ЦК-гай уласхоорондын таhагые даагшын орлогшо А. С. Беляков, КПСС-эй Ленинград городой Куйбышевскэ районо комитедэй нэгэдэхи секретарь Т. Н. Жданова гэгшэдhээ бүридэhэн КПСС-эй делегаци эндэ ерээ.

КПФ-гэй түрүүлэгшэ А. Аалтонен, генеральна секретарь В. Пессн түрүүтэй Финляндиин Компартиин хүтэлбэрилэгшэд Хельсинкиин аэродром дээрэ советскэ делегациие угтаа.

АГУУЕХЭ 50 ЖЭЛЭЙ ОЙЕ ЭРХИМЭЭР УГТАХА

Культурын хүдэлмэрилэгшэдэй Бүхэроссин зүблөөн

МОСКВА, январиин 27. (ТАСС-ай корр.). Мүнөөдэр эндэ нээгдэhэн Бүхэроссин зүблөөн гайхамшагта үдэртэ — Совет засагай 50 жэлэй ойдо бэлэдхэлгэдэ зорюулагдана. Областьнуудай болон хизаарнуудай культурын управленинүүдэй начальнигууд, Россин Федерациин автономито республикануудай культурын министрнүүд зүблөөндэ хабаадана.

РСФСР-эй Культурын министрэй нэгэдэхи орлогшо Г. Бердников элидхэл хэхэдээ, болохоёо байгаа табин жэлэй ойе эрхимээр угтахын тулада республикын искусствын ажал ябуулагшад, соёл культурын хүдэлмэрилэгшэд хэдэн шэнэ, орёо зорилгонуудые шиидхэхэ зэргэтэй. Эдэ зорилгонуудай нэгэниинь гэхэдэ, театрнуудай ойн баярай репертуарые зохёохо ябадал болоно. «Советская Россия» гэжэ республиканска гурбадахи выставкые, уран hайханай бүлгэмүүдэй харалгануудые, хэдэ хэдэн конкурснуудые эмхидхэлгэтэй болон үнгэргэлгэтэй дашарамдуулан, олон юумэ хэхэ хэрэгтэй болоно. В. И. Лениндэ зорюулагдаhан хүгжэмэй фестивальнууд 1966 — 1967 онуудта Ульяновск, Куйбышев болон Казаньда үнгэргэгдэхэ. Волгоградта «Илалтын хүшөө» нээлгэтэй дашарамдуулан, хүгжэмэй hайндэр болохо байна. Украина, Эстони болон Латвидаород искусствын декаданууд үнгэргэгдэхэ.

Хүдөөдэ культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин талаар зорилгонууд тухай РСФСР-эй культурын министрэй орлогшо В. Стриганов, культурын эмхи зургаануудай финансово-ажахын ябуулга тухай министрэй орлогшо Е. Миловэй элидхэлнүүдые сугларагшад шагнаа.

Тиигээд элидхэлнүүд тушаа үгэ хэлэлгэ эхилhэн байна.

ПРОФЕССОР П. Г. НАЙДИНДА Д. Н. ПРЯНИШНИКОВАЙ НЭРЭМЖЭТЭ ШАН ОЛГОГДОБО

Үтэгжүүлгын болон агропочвоведениин научно-шэнжэлэлгын бүхэсоюзна институдай профессор П. Г. Найдинда Д. Н. Прянишниковай нэрэмжэтэ шангые Тимирязевскэ хүдөө ажахын академиин эрдэмтэдэй совет олгоо. «Ороохото болон ороохото-бобово ургамалнуудые үтэгжүүлгэ» гэжэ хүдэлмэриин түлөө эрдэмтэдэ энэ шан олгогдоhон байна. (ТАСС).

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Нүхэр Г. А. ЖАРКОЙЕ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Хүдөө ажахыда олон удаан жэлнүүдтэ оролдосотой шударгыгаар ажаллаhанайнь түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, нүхэр **Жаркой** Георгий Афанасьевичые—Бэшүүрэй аймагай Хёлгын мал шахалгын совхозой директорые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1966 оной январиин 29.

ХАДХУУРТАЙХАН МҮРНҮҮД

НЭГЭДЭХИНЬ: ахалагша хонишон Цыбикжаб Бадмаевагай лаадаг отарын хонишодые муугаар ажаллана гэхын аргагүй. Яhалал оролдоно даа. Үбэлэй түл абажа байгаад, иимэ харюусалгатай сагай болоод байхада, бүхы хүдэлмэреэ өөhэдынгөө хүсөөр бүтээжэ байна. Энэмнай ехэл hайн ааб даа. Теэд муу юумэниинь гэхэдэ, хонишодой эрилтые хангахын тулада бага анхарал табигдана.

Холын отара дээрэ ажаллажа байхадаш, элдэб юумэ хэрэгтэй болодог шуу. Заримдаа хонишодой ажалда сүлөө орохогүйдэ, гал носоохо зуруул, татаха тамхин, мылэhээ эхилээд, булка хилээмэн хүрэтэрөө хэрэгтэй болодог. Иимэ зүйлнүүдээр дутаалдаа hаа яахабши? Хаанашье hаа, холо ойрыень харангүйгөөр, ошохол хэрэг гарана. Тиигээд хонишод хэжэ байhан ажалаа хаяад, Разгон тосхоной магазинда хүрэхэ баатай болодог.

— Автолавка ябадаггүй гээшэ гү? — иигэжэ хонишодhоо асуухада: «Аяар таба hара болоо, автолавка харагдаагүй» гэлсэнэ. Энээнhээ ямар тобшолол хэлтэйб. Совхозрабкоопой хүтэлбэрилэгшэд бодожо үзэг лэ даа. Хонишодой эрилтэ ямараар хангагдадаг ааб?!

ХОЁРДОХИНЬ: нэгэ hайрхуу бригадиртай уулзаабди. Энэ хөөрэлдөөнэй эхи захань ахалагша хонишон Виктор Будаевай отара дээрэ болоhон юм.

— Энэ хонишомнай хурьга абалгада ёhоор лэ бэлдэhэн хүн даа,—гээд хониной фермын бригадир Мижид Дашиев hайрхаба.

— Ошоёл даа, хараябди.

Ошобобди. Харабабди. Нүхэр Дашиевай байдалыень хараагүй аад, hайрхажа хөөрэжэрхиhэн байбал. Хонидой байра соо ороходомнай, оройгоорнь огторгой харагдажа байба. Бага зэргын hалхинай үлеэгээл hаа, энэ байрадань саhан тэрэ хэбээрээл орошохо. Үшөө ондоо юумэнүүдынь хараабди: хурьга тодожо абаха хашалтанууд байна гү? Байна, теэд тэрэнь эбдэрхэй hандархай. Хото хорёо соогуурнь үбhэ хулhа үгы тооной, хонишодой байдаг гэрэй хажууда түлеэн байхагүй.

Түл абалгын үедэ хонишодто туhаламжа хүргэгдэхэ ёhотой. Үбhэ, түлеэ зөөхэдэнь трактор, машинашье эльгээгдэжэ болохоор. Энээн тушаа юун хэгдэнэб? Разгоной отделенидэ тракторнууд горючи, тоhо үгыдэжэ хэбтэнэ. Совхозой контородо үдэр бүхэн хонходогдожол байна. Хэзээ хэмжээн абтаха юм. Асуултай.

В. ГАРМАЕВАЙ
мэдээсэлhээ.
Баргажан.

Коммунист тухай хөөрөөн

ЗАЛУУ НАҺАНАЙ СОГТОЙДО

Үнеэнэй һүнэй хүүеэе
Үргэлжэ шагнан ябахадаа
Хүнэй инаг дуран
Һүнэй шааян хоёрһоо
Үнэтэй юумэ дэлхэй дээрэ
Үзөөгүйгөө мэдээлби.
Тоһодожо үнеэнэй хүхые,
Тодожо доронь хүнэгөө,
Татажа һууһан һаалишанай
Табан сагаан хурганһаа
Хүсэ ехэтэй юумые
Хүрьһэтэ дэлхэй мэдэнэгүй.

Нютагайнгаа басаганай һаруул һайхан сэдьхэлтэйдэ, нугаршагүй зоригтойгоор ажаллажа, омог дорюун ябахада уран шүлэгэй эдэ мүрнүүдые ойндоо һанагшаб. Энээниие бэшэһэн баһал нютагаймни хүбүүн, уран шүлэгтэ шунаһан нүхэрни тэрэ басаганай ажалша бэрхые, эрмэлзэл ехэтэй, уужам сэдьхэлтэйе мэдэрһэн байгаа аалам...

Аниие минии танихаа болоһоор найман жэл үнгэршэбэ. Найман жэлэй урда Ёлоотын фермэдэ шэнэ һаалишан ерээ һэн. Нариихан, урин, оройдоол арбан долоотой. Хөө харахан нюдэниинь хүхирмэг омог согтой.

Найман жэл. Найман жэл мэдэгдэнгүй үнгэршэбэ. Мүнөө Аня—манай мэдээжэ һаалишан. Жаран табан ондо хамтадаа 35081 килограмм һү бүхы үнеэдһээ һаагаа. Нэгэнһээнь—1666 кг. һү һаагаад, Түнхэн соогоо эгээл түрүү ябана...

Урдань үнеэ һаажа шадахагүй, тугалай хажуудашье ошоогүй байһан энэ басаган бүхы юумые дары зуура шудалаад, түрүү һаалишан болошоо гэжэ хэлэхэгүйб. Үнэн дээрээ тиимэ бэшэ.

Хүдөө нютагта, наһан соогоо ажал хүдэлмэри хэжэ ябаһан Ангархайн Манзарагшын бүлэдэ түрэһэн. Тиимэһээ Аниин зүрхэндэ малшадай ажал хүдэлмэри ойро, тэдэнэй эрмэлзэл, хүсэлэл мэдээжэ байгаа ёһотой...

Теэд бүлэг үнеэдые даажа абаад, үдэрһөө үдэртэ һааха, харууһалха гээшэ гэртэхи нэгэ үнеэгээ һааһан шэнги бэшэ. Түрүүшын жэлдэ Аня ажалдаа башажа, малаа ямар аргаар зүбөөр харууһалхаб, эдеэлүүлхэб, һаахаб, яажа шүүһэ шэмыень дээшэлүүлхэб—энэ талаар зоотехниин һургаал заабари шудалаа. Тиигэбэшье һаалишад соогоо дундуурхан дүн түйладаг һэн. Һү һаали үльгэр домог соохидол гэб гэнтэ нэмэшэдэггүй ха юм даа. Дээрэхи, шүлэг соо хэлэгдэһэндэл арбан сагаан хурганай хүсые эршэдхэжэ, шадамар бэрхэ болгохо хэрэгтэйл.

Аниин жэл хүдэлөөд байхада, Ёлоотын фермые Шэмхын фермэтэй нэгэдүүлһэн юм. Томо фермэдэ коллективынь ехэ, түрүү һаалишадшье олон. Тэрэ үедэ суута һаалишан Зинаида Гавриловна Шубинатай танилсаад, тэрэнэй ямар аргаар үнеэдэа эдеэлүүлдэг, дэлэнгыень бүлеэн уһаар яажа угаадаг, нидхэрдэгые үдэр бүри анхаржа, Аня шадал дүршэлтэй болоо. Зинаида Гавриловна юумые нюуха ноохэгүй, зүйтэй юумые бараниень зугаалжа, ойлгуулжа үгэдэг заншалтай һэн.

1960 он. Анна Ангархаевагай нэрэ аймаг дотороо мэдээжэ болонхой байба. Аймагайнгаа бүхы һаалишадай дунда мүрысөө үүсхэжэ, сагаан эдеэ салгидуулжа, республикын түрүүшүүлэй зэргэдэ гараа һэн. Тэрэ үеэр тэмдэглэл хэһэн блокнодуудайнгаа хуудаһануудые иража һуутараа, Шэмхын фермэ дээрэ бэшэгдэһэн иимэ тэмдэглэлнүүдые оложорхибоб:

«Ой модон. Малшадай ута гэр. Тииргэндэ сугларһан үнеэдшье һүниин аажам байдалда абтанхай. Тойроод абяагүй аалин, хон жэн.

Тэнгэриин зүүн хизаар хүхэл сүхэл сайбартаба. Малшадай байрын сонхо гэрэлтээд, үрхөөрнь сэнхир утаан мушхарба. Үүдэн нээгдээд, һаалишад шууялдаһаар газаашаа «адхаршанад». Хүхюун зугаа, хүнэгүүдэй ханхинаан ойн нойрмогто байдалые таһална. Һамгад, басагад шүүдэртэй ногоондо хормойгоо норгон, үнеэд тээшээ гэшхэлэлдэнэд.

Аня нюур уруугаа унаһан үһэеэ эреэн пулаадаараа даран татажа уяад, халаадайнгаа хамсы шуужа, бүлеэн уһан соо бүд хэнэ. Шорой тооһо татаһан үнеэнэй дэлэн сэбэр болоторнь угаагаад, таһа нидхэрбэ. Бишыхан һандай дээрэ лаб һуужа, хоёр гарайнгаа арбан сагаан хургаар халуухан хүхэнүүдыень шоботходонь, хооһон байһан хүнэг уруунь түрүүшын утаһандал дуһалнууд ханхинаса гоожоно. Таталха бүридэнь һүн ехэ боло болоһоор хүүежэ, хөөһэтэжэ, хоншуу амтатай үнэр татана. Балшар багаһаа хойшо хүнэй дурлаһан ажамидаралта һүнэй иимэ хоншуу үнэрһөө үлүү амтатай юумэн дэлхэй дээрэ бии юм аал!

...Баһа иимэ юумэ һанан ябагшаб. Орой намар һэн. Гурбан хоног соо хүйтэн һалхин бууужа, хуһан ой хүнхинэжэ эхилээ. Модоной шара набшаһад түрүүшын бамбагархан саһантай холисолдон хиидэжэ, хүл доро унаад, һаршаганалдана. Үнеэд нэгэ газарта һүрэгөөрөө суглараад, толгойгоо һанжуулан байшанад. Мал адуулагшадай үнеэдээ байрадань туужа асархадань, энхэржэ

һургаһан Эреэгшэнээ эгээл түрүүн Аня угтан гүйжэ ошоно. Венигээр нюрган дээрэхи саһыень унагаажа, хүзүү һээрыень эльбэхэдэнь, дулаан болошоһондол үнеэн налагайгаар һуняажа, бэеэ заһаадхина.

Тэрэ жэлдэ Анна Ангархаева үнеэн бүриһөө 2500 килограмм һү һаагаа һэн. Ажалдаашье, ажабайдалдаашье эрхим түрүү ябаһан энэ басаган коммунис ажалай ударник гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөө, хойто хабарынь Коммунис партиин гэшүүндэ кандидадаар абтаа һэн.

Тэрэ хабар Аня амархаяа Улаан-Үдэ ошоод, арбашье хоногүй гэдэргээ бусашаба.

— Би энэ ушарта зэмэтэй байгааб. Үнеэдшни хооһоржо байна гэжэ бэшэг соогоо бэшэжэрхёо ха юмбиб,—гэжэ Аниин эгэшэ үнинэй һаалишан Долгор намда хөөрөөгшэ бэлэй. — Харин тэрэ бэшэгымни абаһаар һөөргөө ерээ. Гэртээ орожо, чемоданаа хаяһаар, фермэ тээшээ түйшөө юм. Үнеэдээ хараад, уйлан алдаа. Тииншьегүй яахаб даа, хүхэнүүдынь аршаа угаагаагүй, һайнаар һаагаагүйһөөнь боложо, багахан, борсогорхон болошоод байгаа һэн.

Амаралтада ошоходонь халажа ороһон басаганиие, ай бурхан, барижа, шаража эдин алдаа һэн. Тэрэнэй нэрые дурдаадшье яахаб, мүнөө тэрэ басаган баһал эрхим һаалишан болошонхой.

Эдэ бүгэдые зураглал соогоо юундэ тоолон дурдаба гээшэб гэжэ уншагшад асуужа болохо. Минии бодоходо эдэ ушарнууд Аня Ангархаевагай ажал хүдэлмэридөө бүхы анхаралаа хандуулан, хүсэлэл оролдолгоёо табин ябаһые һайнаар гэршэлнэ гэжэ һананаб.

Шэмхын фермэ түрүү зэргэдэ ябаһанаа жаран хоёр онһоо хойшо жолоогоо һуладуулан, хожомдо хожомдоһоор, эгээл һүүлдэ орошоо һэн. Фермые даагшад хойно хойноһоо һэлгэсэлдэжэ, һаали дээшэлүүлхэ хэрэгтэ анхарал хандуулагдахаяа болёо бэлэй. Эмхи журамшье, ажалай эдэбхишье һуларһан. Мүн баһа малай тэжээлшье дутамаг болоһон.

— Эй, Шэмхын һаалишад гү? Юу тэдэнэр тухай зугаалнат даа?—гэжэ аймаг доторнай хэлсэдэг болоо һэн. — Тэдэнэршни ямаанайхиһаа бага һү һаадаг болонхойл...

Харин иимэ үгэнүүдые тэндэхи һаалишадай дуулахадань ямар байгаа гээшэб? Аниин досоо аргагүй хүндэ, зүрхэниинь үбдэхэдэл гэгшэ һэн. Өөрынь дунда зэргээр хүдэлдэгшье һаань, фермэнь лэ хамагай хойно ябадаг байгаа.

Мүнөө энэ фермын ажал хүдэлмэри һайжаржа эхилээ. Бэрхэ ударидагшашье олдонхой. Хүдэлмэришэ хүнүүдэй һанаан һэргэжэ, хуушан алдар солонь тэхэрюулэгдэхэ дүтэлөөл ха.

«Манайхиньшни шадалтай байһанаа, бэрхэеэ үшөө харуулхал байха. Хододоо хожомдоод хойнотоод ябахагүйбди... Хараарайгтылши, үнгэрһэн жэлэйхидээл адли дундуурхан дүнгөөр саашадаа һанаагаа амархагүйбди». Эдэ бүхы үгэнүүдые би тэндэхи һаалишадһаа дуулааб. Бараглахада, хоёр жэлдэ гээгдэжэ хашартай болоо, бултадаа урагшаа жүдхэһэн эрмэлзэлтэйнүүд.

...Январиин-15-най үдэр аймагаймнай һаалишадай найр үнгэрбэ. Эгээл түрүү ябаһан гурбан һаалишадые урма баяртайгаар угтажа, «Хлеб-соль» барюулжа хүндэлбэд. Эдэнэр хадаа Анна Ангархаева, «Сибиряк» колхозой һаалишан Даря Алсыева, «Маяк» артелиин сагаан эдеэ элбэгээр абагша Агафья Ангрускаева байбад.

— Ажаллахал байхабди даа, һаалишад. Энэ жэлдэ аймаг дотороо барандаа һү ехээр абахые оролдоё,—гэжэ энэ найр дээрэ Анна омог зоримгойгоор, онсо тобшохоноор хэлээ. — Түрэл партиингаа болохоёо байгаа съездые амжалтаар угтая,—гэжэ урьяалаа.

...Аня үнеэ һаажа һууна. Хүнэг уруу һүнэй хүүен гоожохые шэртэнэ. Мүнөө бага балшар ябахадаа үнеэ һааһанаа һанаандаа оруулба хаш. Аалихан энеэбхилнэ. Үнеэнэй хүхэ шобторходонь һүнэйнь тала руу сэсэрхые, дахинаа татахадань — хамсы руунь гоожоһые хараад: «Эй даа, үхимни, шадалгүйл байнаш даа»,—гэжэ эжынгээ хэлээд, хажуудань һуужа заабарилдагынь һанаандаа оруулба ха.

Харин мүнөө эжынь тиигэнэгүй. Ажал хэрэгээрнь омогорхоно, баярлана, бахархана ха юм.

Б. МАШКИНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Анна Манзаракшеевна Ангархаева.

Түнхэнэй Тураанай совхоз.

ҺЭРГЭЭБЭЛ ТУҺАТАЙ ҺЭН

Цахир тосхон Захааминай аймагта томохон һууринуудай нэгэн болоно. Эндэ хэдэн мянгаад хүн зон ажаһуудаг. Худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай, дунда болон найман жэлэй интернат-һургуулинууд, харгы ашаглалгын участок, сельскэ Совет, больница гэхэ мэтын эмхи зургаанууд эндэ оршодог. Бэеэ даанхай дүрбэн партийна эхин организацинууд хүдэлнэ.

Эдэ партийна организацинууд өөһэдынгөө эмхи зургаануудай хүдэлмэридэ хабаатай зорилгонуудые шиидхэдэг, энээнтэй зохилдуулан хүдэлмэреэ эмхидхэдэгынь мэдээжэ.

Гэбэшье ехэ тосхондо ганса нэгэн партийна организациин оорынгөө хүсөөр шиидхэжэ шадахагүй али олон асуудал гэхэ гү, али хүдэлмэри гарадаг. Жэшээлхэдэ, тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо, тосхоной ниитын гурим сахиха, үгышье һаа, дурасхаалта революционно һайндэрнүүдые үнгэргэхэ гэхэ мэтэ болоно. Тэрэшэлэн арадай дружина, эхэнэрнүүдэй соведэй хүдэлмэри эмхидхэхэ, хүтэлбэрилхэ хэрэгтэй.

Иимэ ушарта ялалтай гээшэб? Нэгэ партийна организацинь нүгөөдэдөө захирха, тэрэнээ баадхаха эрхэгүй ха юм. Булта адли эрхэтэйнүүд, бэе бэеэ даанхайнууд.

Энээнэй урда тээ хуушан Захааминай аймагай Закаменск городтой нэгэдэһэн үедэ центр байһан Цахир тосхондо партийна организацинуудай совет байгуулагдаһан юм. Тус совет партийна организацинуудай секретарьнарһаа, эндэхи эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдһөө, хамта 7—9 хүнһөө бүридэдэг байгаа. Ямар нэгэн захирха эрхэтэй бэшэ, харин зүбшэл, дурадхалаа үгэдэг, бүхы тосхондо хамаатай асуудалнуудые зүбшэхэдөө ямар организациин юу хэхые элирхэйлжэ, үгэеэ ойлголсожо шиидхэдэг һэн. Тэрэ үедэ ойлгууламжын хүмүүжүүлгын хүдэлмэришье тосхон дотор нилээд һайнаар ябуулагдадаг бэлэй.

Теэд мүнөө тиимэ юумэн байхагүй. Үнихэнэй (шалтагааниинь бү мэдэе) энэ совет хүдэлхэеэ болижо, оройдоо тараагдашанхай. Тон буруу юумэ болоо гэжэ һанагдана.

Дахинаа энэ соведые һэргээжэ, хүдэлмэриинь зохидоор эмхидхэжэ шадабал, партийна хүдэлмэридэшье туһатай, олондошье һайн байха һэн гэжэ тосхоной коммунистнууд дурадхана.

Энээн тухай партиин Захааминай райком хэмжээ абаха бэзэ гэжэ найдагдана.

Б. ШОЕНОВ,
КПСС-эй гэшүүн.

Цахир тосхон.

Локомотив-вагон заһабарилгын завод дой техническэ шалгалтын таһагай начальнигай орлогшо инженер Цыденжап Аюшеев заводой арадай хиналтын группын эдэбхитэй гэшүүдэй нэгэн юм.

В. МУЛЛЕРАЙ фото

НЮТАГУУДАЙ ҺОНИН

ТҮРҮҮШЫН ХУРЬГАД

Шэнэ жэлэй түл абалгада Л. Батуевай отарынхид үнинэй бэлдэһэн. Тиимэһээ түрүүшын хурьгадай маараладажа эхилхэдэ нэгэшье хүн мэгдэһэн, бахардаһан байхагүй. Зунай сагта дулаанаар бэлдэгдэһэн байрадаа нялха хурьгадаа зүбөөр эдеэлүүлжэ, тэнжээжэ эхилээ. Мүнөө үедэ эндэхи отарын хонишод Ц. Батуева, М. Цыбанова гэгшэд 40—40 хурьгатай болонхой. Мүн С. Раднажапов, Х. Бальжинимаев гэгшэдэй отарануудта һүүлэй үдэрнүүдтэ хурьгад олоор абтана. Бүхыдөө Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Бургаастайн бригадада жэлэй эхинһээ 260 хурьгад абтаад, нэгэшье гарза хоролтогүй түлжэжэ байна.

С. ШАРАПОВ.

Сэлэнгэ.

НЭМЭЛТЭ ТҮЛБЭРИ

БАРГАЖАН. Үнгэрһэн жэлдэ һайнаар ажаллаһан Аргадын совхозой малшад нэмэлтэ түлөөһэ ехээр абана. Һаалишан Дулма Лыгденова түсэбһөө гадуур 17 центнер һү һаажа, табяад түхэриг мүнгэ абаа. Һаалишан Галина Цыденова 22 үнеэнһээ 22 тугал түлжүүлһэнэйнгээ түлөө ажалай түлөөһэндэ нэгэ тугал абаба. Хонишод У. Цыремпилов, Д. Шарланов, Ч. Будаева, Ц. Бадмаева болон бусадууд 3-һаа 9 толгой хүрэтэр эрье хонидые нэмэлтэ түлөөһэндэ абаа.

Л. ЦЫРЕТОРОВ.

ГАРЗАДА ОРУУЛАНГҮЙГӨӨР

МУХАР-ШЭБЭР. Мүнөө жэлдэ «Эрдэм» совхозой хонишод малаа тобир тарган ондо оруулжа, түл олоор абажа байна. Хурьгадай маарлалдаан һаянаа хаа хаанагүй дуулдадаг болоо. Ахалагша хонишон Гүндэ Арьяндиев эхэ 560-аад хонидые хаража байдаг. Мүнөө хурьгад олоор абтана. Энэ хонишон социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, нэгэшье хурьгадаа гарзада оруулангүйгөөр ондо оруулхын хойноһоо тэмсэнэ.

Б. ЦЫРЕНОВ.

Хэмжээн абтаба

„ХҮЙТЭН ҺАЛХЯАР АМИЛНА"

Манай газетын декабриин 24-нэй номерто иимэ гаршагтай шүүмжэлхы мэдээсэл толилогдоһон байгаа. Тэрээн соо Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон нүхэр Михалёвой бригадада түл абалгын бэлэдхэлгүйгөөр угтагдажа байһан тухай хэлэгдээ һэн.

Һаяхан тус колхозой парткомой секретарь нүхэр Ламожапов газетын шүүмжэлэл тухай мэдээсэхэдээ, энэ отарада бии байһан дутагдалнууд усадхагдаба гэээ. Үбэлэй үедэ эхэ хонидто хүсэд хүрэхөөр үбһэ тэжээл, талха тарянай зүйл бэлдэгдээ. Хони, хурьгадай байранууд заһагдаа. Электрын гал оруулагдаа. Тэрэнһээ гадна, энэ отарада түл абалгын үедэ ажалдань туһалха хүн эльгээгдэбэ. Хонишодто зохихо байра байдал түхеэрэгдэжэ үгтөө.

ОЛОНИИТЫН ЭДЭБХИ

Улаан-Үдын мяханай комби[...] лай арадай хиналтын группа[...] предприяти дээрээ электрын х[...] түлишэ гамнан арьбалха тал[...] ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Тус [...] бинадай заводууд, цехүүд бү[...] дэ байгуулагдаһан арадай хи[...] тын постнууд үргэн ниитэ хү[...] мэришэдые хабаадуулан элект[...] хүсэ, түлишэ гаргашалгые [...] рэгшэ жэлэй һүүлэй хэдэн һа[...] туршада шалгажа, саг үргэл[...] хинажа байгаа.

Шалгалта, хиналтаар нил[...] олон дутагдалнууд элирүүлэгд[...] тэдэниие зогсоохо талаар хэмж[...] нүүд абтаһан байна.

Электрын элшэ хүсэ арьбал[...] талаар арадай хинагшадай, о[...] ниитын ябуулһан хүдэлмэри[...] ашаар тус комбинат дээрэ 19[...] ондо 1 миллион 140 мянган к[...] ватт-час электрын элшэ хүс[...] арьбалагдаа.

Түүхэй эд, материал арьбал[...] тушаа Москвагай, Ленинград[...] предприятинуудай үүсхэлые [...] жэн, социалис мүрысөөндэ ор[...] сожо, завод, цехүүдэй нөөсэ [...] боломжонуудые хэрэглэхэ, тэ[...] нэй ашаар байгша оной нэгэд[...] квартал соо түсэбһөө гадуур [...] тонно колбасаа үйлэдбэрилэн [...] гаха, консервын заводой колл[...] тив 8 мянган киловатт-час эле[...] рын элшэ арьбалха гэжэ ши[...] һэн байна.

Энэ һайн үүсхэлые урагш[...] һайнаар бэелүүлхын түлөө [...] дай хинагшад бүхы үйлэдбэр[...] ажал ябуулгые хинажа, хараа[...] даһан түсэбэй бэелэлгые шал[...] байха болоно. Эндэ арадай [...] налтада «Комсомолой прожект[...] ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Ара[...] хинагшад Смотрин, Гуреев, К[...] пов, Ертыханов, Пивняк гэг[...] илангаяа эдэбхитэйгээр ажалла[...]

М. АСТАХОВ.

УЛАСХООРОНДЫН ПРОЛЕТАРИНАР ОРОДОЙ РЕВОЛЮЦИИЕ ХАМГААЛАЛСАА ҺЭН

Петроградта революциин улаан тугуудай илалта түгэсөөр намилзажа байха үедэ восстани хэгшэдэй дунда үсөөн бэшэ гадаадынхидые: венгернүүдые, немецүүдые, полягуудые, чехүүдые, олон арадуудай болон национальностьнуудай түлөөлэгшэнэрые хаража болохо байгаа. Эдэнэр ангиин талаар аха дүүнэр, тэмсэлэй талаар нүхэдүүд мүн. Хуби заяагаараа тэрэ үедэ Россида байһан тэдэ хүнүүд шэнэ дэлхэйн оршон мандаха хэрэгтэ туһалхын тула һайн дураараа буу барижа тэмсэһэн байха.

Хилын саанахи интернационалистнууд Совет засагай түлөө Петроградай, Москвагай, Киевэй, Минскын, Курскын, Ростов-на-Дону болон бусад городуудай гудамжануудаар тулалдаһан байха.

Октябриин үеын документнүүд хяһуу, яаруу мэгдүү аад, заатагүй эли тодо, зүрхэ хүдэлгэмэ байдаг. 1917 оной ноябриин 5-да Петроградай 300 бельгийскэ хүдэлмэришэдһөө делегаци Смольнодо ерээ гэжэ нэгэн соонь мэдээсэгдэнэ. Тэдэнэртэй В. И. Ленин Я. М. Свердлов хоёр уулзаа. «Бельгиин хүдэлмэришэд эб найрамдалай болон социализмын түлөө тэмсэлдэ бүхы зүрхөөрөө ородой пролетаринартай хамтадаа гэжэ тэдэнэртэ дамжуулан хүргэхыень делегаци нүхэр Ленинииe гүйгаа...»

Энэ делегаци тэрэл Смольно соо Джон Ридтэй, Вильямстэй, мүн 10 үдэр соо бүхы дэлхэйе доһолгоһон хүнүүдтэй зэргэлжэ байһан гадаадын коммунистнуудтай магад уулзаһаншье байгаа гү, хэн мэдэхэб.

Баһа нэгэ иимэ документ: Москвагай хүдэлмэришэд почто, телеграфые эзэлээд, удангүй телеграфай лентэ абаа. Тэрээн соонь ингэжэ хэлэгдэһэн байба: «Одессэдэ байһан Румыниин хүдэлмэришэд, таряашад болон солдадууд эб найрамдал баталха хэрэгые түргэдхэхэ гэһэн ородой революционно правительствын һэдэлгые айхабтар ехэ, революционно алхам гэжэ тоолоно... Эб найрамдал мандаха болтогой! Ородой революци мандаха болтогой!»

Фронт дээрэ нүхэсэһэн германскa, австро-венгер болон ород солдадуудаар дамжан Парижай, Лондоной, Венын, Прагын, Софин ажалшадһаа хани харилсаанай үгэнүүд Совет Россида хүрөө. «Софин арба мянган хүдэлмэришэд Болгариин пролетаринарай үмэнэһөө ородой революционно пролетаринарые амаршална, бүхы фронтнууд дээрэ дары түргэн саг зуурын эблэрэл баталхые эринэбди...»,—гэһэн телеграмма Благоев эльгээгээ һэн.

...Октябриин революцида хүшэр хүндэ үе тохёолдобо. Хуушан дэлхэйн бүхы хорото муухай хүсэнүүд залуу Совет республикада добтолоо. Дотоодын контрреволюциин һүүлээр хойто зүгһөө, удаань зүүн, урда зүгүүдһээ, хожомынь баруун зүгһөө интервентнүүдэй зэбсэгтэ арминууд добтолбо.

Жадаар зэбсэгжэһэн Россин хүдэлмэришэд болон таряашад Октябриин түйлалтануудые эрэлхэг зоригтойгоор хамгаалжа оробод. Тэдэнэртэй гар гараа барилсан гадаадын һайн дуратан тулалдаа. Гадаадын нүхэдһөө бүридэһэн 80 гаран отрядууд богонихон болзор соо залуу Улаан Армиин зэргэдэ бии болоо. Тэдэ отрядуудые революциин эрэлхэг зоригтой, баатар зоригто сэрэгшүүд—Бела Кун, Ярослав Частек, Тибор Самуэли, Ференц Мюнних, Лайош Виннерман, Жень Фу-чень, И. Дик-Дическу, Олеко Дунтич, Ярослав Гашек болон бусад олон хүнүүд толгойлжо ябаба.

Марн дээрэхи байлдаанда хабаадаһан, Хүндэтэ легионой француз орденой кавалер, итальянец яһанай хүн, капитан Артуро Зирони гэгшын командалга доро хюдалгашадай отряд эзэмдэгшэдэй сэрэгүүдтэй хамта 1918 ондо совет газар дээрэ ерээ юм. Соведүүдтэй дайлалдаһанай ушар удхагүй байһаниие ойлгоһон тэрэ хүн ажабайдалаа шэнэ ёһоор түхеэрхэ гэжэ шиидэһэн хүнүүдые буудаха дурагүй байгаа. Добтолхо гэһэн захиралта абаад, Артуро Зирони өөрынгөө солдадуудые суглууһан бэеэрээ иимэ үгэ хэлээ һэн:

— Минии солдадууд! Таанар намтай дүрбэн жэл соо байгаат. Намайе дайшалхы офицер гэжэ мэдэхэ байнат. Большевигүүдтэ эсэргүү дай захалха гэһэн захиралта мүнөөдэр союзнигууд намда үгэбэ. Ханинар, би иимэ юумэ хэхэгүйб. Энэ хадаа муухай юумэ гээшэ. Би Россидахи революциие хамгаалхаб, тиихэдэ таанар бултадаа—бүхы солдадууд, гэртээ, Италидаа харяад, капитан Артуро Зирони яндан хүн бэшэ, харин интернационалист мүн, эрхэ сүлөөе, адли тэгшэ эрхые, аха дүү бололгые хамгаалха гэжэ хэлэхэдэтнай болохо. Бидэнэр бултадаа хамта ингэжэ хашхарха ёһотойбди: «Интернационализм мандаха болтогой! Буржуази тонилог лэ! Совет Росси мандаха болтогой!»

Зирони интернационалистнуудай полкын командир болоод, Соведүүдэй Республикые баатар зоригтойгоор хамгаалаа.

Революциин хэрэгтэ интернационалистнуудай хизааргүй үнэн сэхэ байһан тухайнь харуулһан тон һонирхолтой документ архив соо бии. Энэ хадаа тэрэ үеын армейскэ газетэдэ толилогдоһон иимэ информационно заметкэ мүн:

«Н-скэ полк Пилюгино деревнидэ добтолжо байба. Колчагай бандануул деревни шадар, Кинель мүрэнэй зүүн эрьедэ нэгэдээ. Дайсаниие бута сохиһон батарейн хамгаалга доро манайхин алхам алхамаар урагшаа дабшаба.

Гурбан ехэ бууһаа бүридэһэн сагаантанай батарей хада дээрэ байгаад, ямаршье тойбо хэнгүйгөөр манайхин тээшэ буудана. Манай ехэ буугай мэргэн буудалгаар дайсанай пулемет тудагдаа, ашааниинь тараагдан сохигдоо.

Артиллериин буудалгаар бэлэдхэл хэһэнэй һүүлээр манайхин добтолжо захалба. Сагаантан зугадан гүйлдэжэ, добтолго зогсоохын түлөө хүүргэ галлаа.

Хүүргын шатажа байхые хараад, морин тагнуулай начальник, Венгриин коммунист Людвиг Немет болон полкын командирай ординарец Андрей Чернов хоёр хүүргэ тээшэ гүйлдэн ошоод, сагаантанай пулемёдоор шуурган шангаар буудажа байтар брезент ведрогоор уһа удхажа, галые унтаргаажа захалба. Манай морин сэрэгэй эскадрон бүтэн үлэһэн хүүргээр гаража, дайсаниие мүрдэхэеэ ябаба.

Нүхэд Немет Чернов хоёрой айхые мэдэхэгүй баатаршалгын ашаар дайсан эсэслэн бута сохигдоһон, Пилюгино деревни болон 25 модо зүүлжээ байһан хэдэ хэдэн пунктнууд эзэлэгдэһэн байха юм.

Манда аша туһатайгаар байлдаанай дүүрэхын түлөө ами бэеэ хайралхагүй хэрэгээрээ нүлөөлһэн үнэн бодото революционернууд-сэрэгшэд нүхэд Немет Чернов хоёр баатаршалгадаа таарамаар шагналда табигданхай».

Австро-Венгриин армиин офицер байһан Л. Микаи гэгшын наһа барахынгаа урда тээ бэшэһэн, зүрхэ хүдэлгэмэ бэшэгынь СССР-эй Гүрэнэй архив соо хадагалаатай байдаг. Ородой плендэ ороод, энэ хүн Сибирьтэхи лагерьта байлгагдаа. 1918 оной зун Микаи Улаан Армиин зэргэдэ ороо. Нэгэ байлдаанай үедэ сагаан гвардеецүүдтэ плендэ абтаад, Благовещенскдэ буудагдан алагдаһан байна.

Бэшэгынь сэрэгэй-полевой сүүдэй адресаар бэшэгдэнхэй. Бүри һаяхан олдоһон энэ документ революциин үнэн сэхэ хэрэгэй илаха байһанда ехээр этигэһэн удхаараа гайхуулна:

Манай газар дээрэ хоёрдохи Эхэ ороноо олоһон, эрхэ сүлөөгэй, социализмын түлөө тэмсэгшэд иигэжэ омогтойгоор наһа барадаг һэн. Октябриин социалис революциин нангин хэрэгэй түлөө тэдэнэр иигэжэ ами наһаяа үгэдэг байгаа.

Тэрэ үедэ капиталай оронууд дотор Совет Россие дэмжэһэн уласхоорондын хүдэлөөн ургаһан, ургадаһан юм. Империалис дээрмэшэд гэртээшье байхадаа һанаа амар һуудаггүй, революционно тэһэрэлгэһээ ходо айжа байдаг бэлэй.

Элдэб оронууд дотор ажалшад ородой уласхэлэн аха дүүнэртээ [...] ламжын фондодо юумэ суглуу[...] байба. Гамбургда, Лондондо [...] бусад городуудта филиалнуудтай[...] тусхай байгуулагдаһан уласхоо[...] дын түб энэ хэрэгые хүтэлбэри[...] һэн. Олон тоото митингнүүд, за[...] товконууд үдэр бүри болодог ба[...] Хүдэлмэришэд буу зэбсэг үйлэ[...] рилхэһөө арсадаг, тиихэдэ докер[...] болон түмэр замайхид тэрэниие [...] си худар абаашахаһаа арсадаг [...]

Хитадай телеграфна агентс[...] дамжуулһан мэдээсэл 1920 оно[...] Шандуньһаа абтаа. Хитадай х[...] мэришэнэй ассоциациин гар таб[...] иимэ резолюци тэрэ мэдээсэл соо[...] байба: «Танай революциин амж[...] нууд тушаа танда халуун зүр[...] амаршалга хүргэнэбди... Манай [...] дүүнэрай—бүхы дэлхэйн хүдэл[...] шэдэй аша хэрэгэй түлөө агууех[...] хидолдо ороһонойнь түлөө [...] Улаан Армиие амаршалнабди. Э[...] эсэстэ бидэнэр капитализмын х[...] ангиин тусхай хүндэ ямбые [...] һөөрнь үгы хэжэ шадахабди [...] найдаад, Хитадай хүдэлмэришэ[...] зүб армиин туг доро таанартай[...] гараа барилсан байхаар бэлэн[...]

...Шэнэ үеын эхи табиһан [...] ехэ Октябриин социалис револю[...] илалта түгэс туг түби дээрэ [...] һэдэхи жэлээ омог дорюунаар [...] милзажа байнхай. Мүнөө хүн т[...] тэнэй гурбанай нэгэ хубиһаа үл[...] энэ туг доро ажаллажа, социа[...] коммунизм байгуулна.

Дэлхэйн хүсэн түгэлдэр соци[...] системэ бии болонхой. Азиин, [...] кын, Латиин Америкын олохон [...] нууд колониализмын даралтые [...] жа хаяад, бэеэ даанхайгаар хүг[...] зам дээрэ гараа. Капиталай оро[...] дотор ангиин тулалдаан ург[...] Түби дэлхэй дээрэ мүнөө Октяб[...] үзэл сурталай илалтатайгаар да[...] жэ байхадань уласхоорондын п[...] таринар бага бэшэ габьятай. [...] нэр дайсадһаа социалис револю[...] аршалан хамгаалхадань ород х[...] мэришэд болон таряашадта эл[...] тайгээр туһалаа юм. Октябриин [...] лалтануудые хамгаалха хэрэгтэ [...] хоорондын революционно хүдэл[...] шухала үүргэ дүүргээ гэжэ В[...] Ленин хэлэһэн байна.

Владимир КОНДРАТЬЕ[...]
түүхын эрдэмэй кандид[...]

(АПН)

«Байдаевска-Северная № 1» гэжэ Кузбасстахи ехэ гидрошахта (Новокузнецк хотоһоо холо бэшэ байдаг) энэ жэл ашаглалгада оруулагдажа барилга болоно. Энэ ехэ шахта Баруун-Сибириин металлургическэ заводой коксохимиин үйлэдбэриие нүүрһээр хангаха юм. Зураг дээрэ: шахтын барилгашад.

ТАСС-ай фотохроника.

ДУЛЭТЭ РЕВОЛЮЦИОНЕР И. В. БАБУШКИН

Түүхын хуудаhанай мүрөөр

**Жабхаланта хатуу
тумэр шэнги hуни.
Жаргал үхэл хоёроор
зүрхэн лугшана.
Ц. Галсанов. «Павел Балтахинов».**

ТҮГ-ТҮГ-ТҮГ... түг-түг-түг... Улаан-Үдэ — Мысовой поездын вагонуудай мөөрнүүд булад утаhан дээгүүр нэгэ жэгдэхэнээр наярна. Түг-түг... Зөөлэн hууринууд. Хүнүүд амарна. Зарим нэгэн hууриингаа түшүүрые хойшонь унагаажархёод, дуурана хэбэртэй.

Сэнтэhэн сонхо руу шэртэнэб. Урдаhаамни саhан нэмэргэтэй ой модон, хада гүбөөнүүд гүйлдэн гараад, далда орошоно. Холоhоо, hүниин оёор сооhоо, нютагуудай галнууд огторгойн мүшэдтэл ялас гээд үнгэрнэ. Урдаhаамнай золгоң ерэhэн экспрессүүд хүсэтэ прожекторнуудаараа hүниин харанхые хаха эсхэн, урагшаа тэгүүлнэд. Ашаанай поезднууд гарана. Транссибириин агууехэ магистраль hүнишье ажалаа хэhээр даа...

Түг-түг-түг... түг-түг... Поезд урагшаа гүйнэ. Хүнүүд зөөлэн hууринууд дээрээ амарна. Орой. Минии досоо жэгтэй hонихон. Сэнтэhэн сонхо руу шэртэнэб. Тиихэдэ баhа иимэ хүйтэн hүни байгаа бэлэй. Тиихэдэ, 1906 оной январь hарада... Эрид жаран жэл урда. Түүхын нэгэ хуудаhые иража харая.

...Шуурган шуухиржа, мянгаад шонодол адляар улин, аалиханаар аминдаа уухилжа ябаhан поездын улаан будагтай ашаанай вагоной онигорхон сонхо руу hаба hабаар саhа шэдэнэ. Поездын урагшаа дабхиханшье тиимэшэг, нэгэ хэды километр ябаад лэ зогсоно. Зогсохотойнь зэргэ улаан будагтай вагон сооhоо хүнүүд газаашаа гүйлдэжэ гараад, эндэ тэндэ түлеэ суглуулжа, машинистын будка руу абаашанад.

Вагон соо хүйтэн. Зургаан хүн заахан шэрэм пеэшэн тойрожо дулаасанад. Пеэшэн дээрэ солдат зантуу соо шэнгэхэн сай ууралтана. Тэдэнэр нэгэ аягатай аад, ээлжээгээр халуун уhа hоросогоонод.

Хүйтэншье hаань, тэрэ зургаан хүнүүд ехэ хүхюутэйгээр хүглэн энеэлдэнэ. Дунда зэргын бэетэй хурса харасатай гушаад наhанай хүн пеэшэн соохи галаа удхалхэ зуураа:

— Би тиихэдэ ехэл айгаа hэм,—гэжэ хэлэнэ. — Түрмэнүүдтэшье hуухадаа айгшагүй бэлэйб. Түрмэhөө тэрьедэжэ надаhан аад лэ, гэнтэ энэ мэхэшэнэй гарта орожо, богоол бологшо аа гүб гэжэ досоомни харалшаба. Тойрон харахадамни нэгэшье баяртай шарай үзэгдөөгүй hэн. Түрэл орондоо хүдэлмэри оложо ядахадаа хүнэй хүйтэн дайдада хуби заяагаа бэдэрхэеэ — аяар океанай саана Америкэдэ ошохоёо зүбшөөлөө үгэhэн хүнүүд hэн даа,—гэжэ hанаа алдана.

— Саашань, саашань хөөрыт,—гэжэ бултанhаань залуу нүхэр ехэ hонирхоhон шэнжэ үзүүлнэ. Хөөрөөшэ урдаhаань миhэд гээд, үргэлжэлүүлнэ:

— Германиин хилэ гаража, Франциин газар дээрэ оробобди. Эзэмнай договор-хэлсээндэ гарыемнай табюулhан аад, үдэр hүнигүй хойноhоомнай мал адуулhан шэнги харана. Тэрьелшэхэ гэжэ айгаа бэзэ даа. Теэд тэрэнэй хэдышье хёрхоор хараа hаа, поездын ябадал дунда харайн буугаа hэм.

— Владимир Ильичтэй уулзаhан тухайгаа хөөрыт,—гэжэ тэрэ залуу хүбүүн туйна. Гэнтэ пеэшэнэй нээлгээтэй үүдээр соробхилhон дүлэтэй толонhоо гү, али ямар нэгэ баяр баясхалантай нюуса бодолhоо гү — тэрэ гушаад наhанай хүнэй хүйтэн hалхинда үлеэлгэжэ хуургайташаhан шарай урин зөөлөөр энеэбхилшэбэ.

— Тэрэ поездhоо харайжа бууhанайнгаа даа нилээд олон үдэрнүүд соо ябгаар Ла-Манш пролив тээшэ замаа баряа бэлэйб. Эгээл тиихэдэ нэгэщье хари хэлэ мэдэхэгүй байhандаа халаглаа hэм. Яаба тиибэшье Лондон хүрэжэ, мистер Рихтерэй гэрые бэдэрбэб. Арай гэжэ хэрэгтэй үйлсэеэ, гэрээ оложо, үүдэнэй хонхо дарахадамни, эхэнэр хүн гаража, юушьеб даа асууба. «Мистер Рихтер, мистер Рихтер» гэжэ ородоороо дабтабаб. Ойлголсожо ядажа байхадамнай хэнэйшьеб, тон танил хүнэй «хэм бэ тэндэ?» гэхэнь дуулдаба. Харахадамни Владимир Ильич дээрэhээ хэрэлсы руу буужа ябаа hэн.

Тиигээдшье даа, хэдэн минутын үнгэрхэдэ Надежда Константиновна Владимир Ильич хоёртой сай ууҗа hуугаа hэм.

...Поезд урагшаа аалиханаар дабшана. Шуурган замханагүй хэбэртэй.

— Эрхүү хүрэтэрнай шуурган бү тогтоhой, —гэжэ нэгэниинь аалиар хэлэнэ.

— Зүб даа. Шуурган Меллер-Закомельскиин бандидуудhаа халхалха hэн.

— Тиихэдэ Владимир Ильичтэ хаанта засагые унагаажа, ажалша Россида эрхэ сүлөө олгохын түлөө ами наhаяа хайрлангүй тэмсэхэб гэжэ тангаригаа үгөө hэм. Бидэнэр, юрын революционернүүд, оломди. Теэд маанарые хүтэлбэрилэгшэ, манай вождь нэгэ — Ленин. Ленинэй партиин хэрэгэй түлөө тэмсэжэ ябанабди, — гэжэ нүхэдэйнгөө нюур шарайе ажаглан харахадань, юрын хүдэлмэришэн хубсаhатай хүнүүд генералай урда байhан солдадууд шэнги бэеэ зэhэн, хубсаhаа заhасагаанад.

Газаа харанхы. Заахан сонхоор юуншье харагданагүй. Паровоз урагшаа галгүйгөөр тэгүүлнэ. Станцинууд дээгүүр тогтонгүй гарана. Дээдэ Үдэ. Сэлэнгэ хойно үлэбэ. Үүр сайха хирэндэ поезд нэгэ заахан станцида хүрэжэ, запасной холын линидэ оруулагдаба. Уданшьегүй орожо байhан саhаар хушагдан, хаягдашаhан поездын түхэлтэй болошобо. Тэдэнэр шуhата генерал Меллер-Закомельскиин эшелонтой уулзахагүйн тула үдэрынь станцинуудай булан тохойн линидэ хоргодожо, замдаа hүниндөө гарадаг байгаа бшуу.

Улаан будагтай вагон соо Владимир Ильич Ленинэй соратник, дайшалхы хани нүхэр, профессиональна революционер Иван Васильевич Бабушкин ябаа юм.

Тэрэ сагhаа хойшо тэбхэр жаран жэл үнгэрөө. Би жаран жэлэй урда ябаhан Иван Васильевич Бабушкинай мүрөөр ябанаб. Зүгөөр ашаанай вагондо бэшэ, харин ехэ зохидоор түхеэрэгдэhэн вагон соо hуунам. Газаа hүни. Түг-түг-түг... түг-түг..: мөөрнүүд түшэгэнэнэ гү, али зүрхэмни гү? Минии нюдэндэ улаан будагтай вагонуудые шэрэhэн паровоз харагдахадал гэнэ. Иван Васильевич Бабушкин замайнгаа, арадай жаргалай түлөө мүр мүрөө түшэн ябагша нүхэдтөө Ленин тухай хөөрэнэ хэбэртэй...

— Россиhаа холошье hаань партитаяа Владимир Ильичтэй адли нягта холбоотой хүн үгы.—гэжэ Бабушкин хөөрэнэ.

Вагон соо хон-жэн. Ганса нойтон түлеэнэй шииганан носохо, тас-няс гэхэ дуулдана. Онигорхон сонхоор үглөөнэй hүлэмхи толон орошобо. Газаа шара манан уняар шэнгеэр hалхинда долгитон. хүйтөөр амилhан газар дээгүүр бушхана. Поезд Слюдянка станцида дүтэлжэ ябаба...

Хожом Владимир Ильич Ленин Бабушкин тухай иигэжэ бэшээ hэн: «Тиихэдэ «Искра» газетын редакциин байжа байhан Лондондо нэгэшье хари хэлэ мэдэхэгүй аад лэ хүрэжэ шадаа. Тэндэ бидэнэр сугтаа хэды хөөрэлдөө hэмди, хэды асуудалнуудые зүбшөө hэмди. ород арад хэтэдээ богоолшон арад, барлаг арад байха hэн. Иимэ хүнүүдтэй ород арад али бүхы дарлалтаhаа мултаржа бүрин эрхэ сүлөөтэй болохо» гэжэ Владимир Ильич Ленин Бабушкинда зорюулагдаhан некролог соогоо бэшэhэн юм.

Хожом, Совет засагай тогтоhон хойно, Бабушкинай нүхэдэй нэрэнүүд тодорхойлогдобо. Эдэл даа тэмсэлэй дүлэн соогуур үхэлэй урдаhаа бодоошод: РСДРП-гэй гэшүүн **Вялый**, Мысовой станциин телеграфист **Ермолаев**, Слюдянка станциин телеграфистнууд **Клюшников Савин** хоёр, түмэр замай мастерскойнуудай түмэршэ дархан **Воинов**.

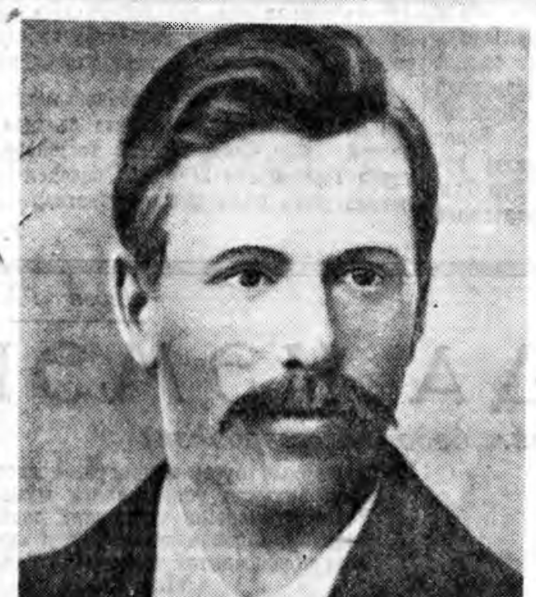

Булад яажа хатуужааб

**«Эхэ нютагайм эрхимэй эрхим хүбүүд
Хаанта засагаар хаhагдан сүлэгдэжэ,
Гэнжын ханхинаагаар
тайгынш нойрые hэреэн,
Харгынш тооhые
хахархай сабхяар хамагша hэн».
«Якутска тракт»**

1903 оной январиин 7-до Иван Васильевич Бабушкин гурбэдахяа түрмэдэ хаагдаба. Хаанта засагай сүүд декабриин 13-да Бабушкиниие сүлэлгэдэ Зүүн-Сибирьтэ эльгээхээр шиидхэбэ.

Сибирь... Арад зоной үнэн сэхэ хүбүүд — жаргал, сүлөөгэйнь түлөө тэмсэгшэд Сибириин аяг зангые — байгаалиинь шэмэрүүниие мэдэhэн лэ байха. В. И. Ленин ба Ф. Э. Дзержинский, С. М. Киров ба В. В. Куйбышев, М. С. Урицкий ба М. В. Фрунзе... Олон бусад революционернүүд хаанай хууляар сүлэлгын хизаар болгогдоhон заха хизааргүй Сибириие үзэhэн намтартай. Теэд хаанай шолмосууд революционернүүдэй үсэд хатуу зоригые хухалжа шадаагүй. Сүлөөгэй түлөө тэмсэгшэд Сибириин алишье зүгтэ ябахадаа харшалагдажа, доромжологдожо байhан юрын зониие гэгээрүүлхэеэ, үе галбайнь нойрhоо hэргээхэеэ оролдожо, зүрхэнэйнгөө охин галаар хэбхэр байдалыень гэрэлтүүлхэеэ hэдэгшэ бэлэй. Мүнөөшье Сибириин hуурин зон тэдэнэй нэрэнүүдые нангинаар дурдан, тэдэнэй ажаhууhан газарнуудые түүхэтэ газар болгон, мартангүй, тэдэнэрээр уулзаhан, хөөрэлдэhэн золдо хүртэhэн аба, эжынэрэйнгээ хөөрөөсе үльгэр домогтол, үеhөө үедэ уг залгамжалуулан басагад, хүбүүдтээ, аша гушанартаа дамжуулна...

Эрхүүhээ Боохон ошоhон харгын табидахи модондо үндэр эгсэ агынуудтай хадануудай хабшууда хаанта Россин хара сээр — Александровска централ байдаг. 1903 оной ноябрь соо Иван Васильевич Бабушкин Александровска централда асарагдаhан байгаа.

Газаа дүшэ гаран градус хүйтэнэй тооhотожо байхада түрмын шииг нойтоор нэбтэрэнхэй камера соо амисхалхаар аргагүй бүгшэм. Дабхар оронуудай хоёрдохи дулаахан шаг наарануud дээгүүр хулгайшад, алуурщад хаарта сохино. Доодо дабхартань политикын түлөө хаагдагшад Бабушкиниие тойроно. Бабушкин нүхэдэйнгөө дунда политическэ тэмсэл тушаа үдэр бүри хэшээлнүүдые үнгэргэнэ, Карл Марксын «Капитал» тухай хөөрэнэ.

Хаанай альбангууд Бабушкиниие Александровска централда удаан барибагүй. Эрхүүhээ мянгаад модондо байhан Верхоянск городто сүлэхэ гэhэн захиралта ерэбэ.

Верхоянск — хүйтэнэй түб хото гэжэ нэрлэгдэхээрээ нэрлэгдэдэг байгаа. Эндэ 65—70 градус хүйтэн болодог. Хайшаашье хара заха хизааргүй сагаан саhаар хушагданхай дайда, зуугаад модоной зайда нэгэшье айл ушархагүй. Иимэ газарта абаашажа, революционерэй зоригые хухалха, ами наhыень харшалан, харгы замыень хэтэдэнь хааха гэжэ шиидхэгдээ бэзэ. Теэд тэмсэл, зоболон соогуур революционерэй булад зүрхэн хатуужаа бшуу.

Якутскhаа Верхоянск гаргахынгаа урда тээ полициин пристав Бабушкинай урдаhаа хараад энеэбхилбэ:

— Верхоянск — түрмын ханаhаа найдамтай юм — жаран градус хүйтэн, хүнhөө байтагай баабгайн мүр улагүйгөөр үгы болошодог хада ууланууdай гурьбанууд байха...

Үнэхөөрөө хэншье эндэhээ тэрьедэжэ шадаагүй. Үбэлдөө борбилоогой ниидэл дундаа хүлдэжэ унама хүйтэн, тунга саhан, зундаа — харгын оронд бута, нуурмаг, баабгайн бархирма, хандагайн хаахирма батаганаан, боргооhон... Теэд, теэд Иван Васильевич тэрьедэхэ гэжэ шиидээд, Верхоянскда ерэhэн үдэрhөө эхилжэ, энэ яашагүй бэрхэ хэрэгтэ бэлэдхэл хэhэн байна.

Иван Васильевич шиидхэбэреэ заатагүй бэелүүлхэл байгаа. Харин 1905 оной ородой түрүүшын революциин хүсэтэ долгин холын хойто зүг — Верхоянск хүрэжэ, Бабушкиниие сүлөөдэ гаргаhан байгаа.

Тэмсэлэй дүлэн соо

**«Хуурмаг дайсадайнгаа урдаhаа
гарабабди,
Хуби заяамнай юугээ маанадта
бэлдэнэб...»
«Варшавянка».**

НАМАРАЙ эхеэр Иван Васильевич Эрхүү хүрэжэ ерэбэ. Ангарай эрье дээрэхи город сүлэлгэhөө мултарhан революционерые баяртайгаар угтаба. Үйлсэнүүдээр — улад зоной долгин. Улаан тугууд намилзана. Гэбэшье энэмнай үшөө революци бэшэ — хаанай октябриин 17-до тунхаглаhан манифестын нүлөөн доро үнгэргэгдэжэ байhан эмхигүй митингнүүд hэн. Городой заводуудай, түмэр замай хүдэлмэришэдэй забастовконуудай үе.

Бабушкин Эрхүүгэй социал-демокрадуудай комитедые оложо, нүхэдөөрөө уулзаба.

Ута харгыда хэды эсэбэшье, тэрэ нэгэшье үдэрэй амаралта тухай бодобогүй. Иимэ үдэрнүүдтэ яажа амаржа hуухаб! Бабушкин үдэр, hүниие мэдэнгүй хүдэлмэришэдэй дунда үнгэргэнэ. Тэдээндэ Россидахи революци, Россин хүдэлмэришэдэй политическэ тэмсэл тухай хөөрэжэ үгэнэ. Тэдэнэй урда байhан зорилгые ойлгуулна.

Хууляа гартаа абахын тула хүдэлмэришэдые зэбсэгжүүлхэ зорилго түрэбэ. Хүдэлмэришэдэй дружинанууд ганса hэлмэ болон револьвернүүдтэй. Винтовконууд тон үсөөн. Иимэ хүсөөр сэрэгэй тусхай частьнуудаар дайлалдаха аргагүй. Эрхүүгэй социал-демокрадуудай комитет Шэтын хүдэлмэришэдhөө буу зэбсэг эрихэ гэжэ шиидэбэ. Шэтэдэ Бабушкин ошохо болобо.

Хэды бэрхэшээлтэй харгын байбашье, Иван Васильевич Бабушкин Шэтэ город хүрэжэ, нүхэдөөрөө уулзаад, тэндэхи хүдэлмэришэдэй политическэ тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа эхилбэ. Эрхүүгэйхидэ орходоо хүдэлмэришэдэй дунда Шэтын социал-демокрадуудай нүлөөн угаа ехэ hэн. Энэшье ойлгосотой. Шэтын большевигүүдые революционно тэмсэл соогуур хатуужаhан, арад зонойнгоо жаргалай түлөө сухарингүйгөөр тэмсэжэ ябагшад В. К. Курнатовский А. А. Костюшко-Балюжанич хоёр хүтэлбэрилөө бшуу. Тэдэ хоёр түрүүшын үдэрhөө эхилээд меньшевигүүд болон эсернүүдтэ хатуу харюу үгэжэ, хүдэлмэришэдэй хүдэлөөниие большевигүүдэй нүлөөндэ оруулhан байгаа.

Тэрэ үеын Шэтэ шоргоолжоной бута шэнги бусалжа байгаа юм. Шэтын хүдэлмэришэдэй, солдадуудай ба хасагуудай Совет эмхидхэгдэжэ, зэбсэгтэ тэмсэлдэ бодоhон ажалшадые хүтэлбэрилэн, городой засагые гартаа абахаар шиидэбэ. Энэ үедэ Япон дайнhаа бусажа байhан солдадуудай эшелонууд Шэтэ дээгүүр гаража байгаа. Бабушкин солдадуудай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри дэлгэрүүлжэ, түмэр замай хүдэлмэришэдэй туhаламжаар буу зэбсэгтэй вагонуудыень эшелонуудhаа станци дээрэ таhалан үлөөжэ эхилбэ. Тиин 1905 оной декабриин 15-hаа 1906 оной январиин тэн болотор элдэб зэбсэгтэй дүшэ гаран вагонууд суглуулагдаба. Энээн тухай архивта hонирхолтой документ бии. Хаанта засагай дотоодын хэрэгүүдэй министртэ Сибириин сэрэгэй округой командалагша иигэжэ бэшээ юм: «Шэтэдэ ерэхэhээ хойшо солдадууд хэнэйшье захиралтые дүүргэхэеэ арсажа, юрын хүнүүд болошоно...».

Эдэ үдэрнүүдтэ Иван Васильевич Бабушкин ёhотой эмхидхэгшэ, пропагандист байхаhаа гадна, буу гартаа барижа, дайсадаар тэмсэжэ, хүдэлмэришэдтэ жэшээ харуулаа юм. Тэрэнэй шэн габьяа бусадые баатаршалгада зоригжуулдаг бэлэй.

1905 оной декабриин табанда түмэр замай батальоной складта винтовконуудай бии байhан тухай Бабушкинда соносхогдобо. Складай үүдэндэ түхэреэн сүүдхэдэ солдадууд, хоёр-гурбан офицернүүд харуулда байна. Яахаб? Иван Васильевич складта добтолхо гэжэ шиидэбэ. Хүдэлмэришэдэй заахан дружиные толгойлжо, хабхар hүни цейхгаузда дүтэлөөд, нүхэдөө зогсоожо, өөрөө офицернүүдэй хүйтэнhөө хородог гэртэ оробо.

— Гараа үргэгты! — гэжэ тэдэнэй урдаhаа револьвер залажа, шангаар бадашаба. Юушье мэдээгүй байhан офицернүүд айhандаа гараа үргөө hэн. Бабушкин ахалагша офицерынь урдаа туужа ябахадаа, солдадуудтаа буунуудаа хаяха гэhэн захиралта үгэхые дурадхаба. Офицер тэрэ дары захиралта үгэбэ. Түмэр замай батальоной командир полковник Дориан «буунуудые абаhан тухайгаа намайе сагааруулhан саарhа үгыт» гэжэ Бабушкинда хандаба. Бабушкин «хэрэггүй болоходоо винтовконуудыетнай hөөргэнь бусаахаб» гэжэ тэбхэрхэн саарhан дээрэ бэшээд hарбайхадань, полковник тэрээниие hалаганhан гараараа абажа, хармаандаа хэбэ. Тиигэжэ хүдэлмэришэдэй дружина найман зуун винтовкотой болобо.

Хүдэлмэришэдэй, солдадуудай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үнгэргэхэhөө, буу зэбсэг бүридхэхэhөө гадна, Иван Васильевич Курнатовскитой хамта «Забайкальский рабочий» газетэ гаргалсана. Большевигүүдэй «Искра» газетые эмхидхэлсэгшэ, тэрэнэй түрүүшын корреспондентнүүдэй нэгэн Иван Васильевич Бабушкин партиин үнэн үгын хүсые тон hайн мэдэхэ байгаа.

1906 оной түрүүшын үдэрнүүдээр Россида революциин хүсэн бууража эхилбэ. Москвагай хүдэлмэришэдые сэрэг дэмжэбэгүй. Хаан Москвагай хүдэлмэришэдэй үймөөе бута сохиhоор, 1905 оной октябрь hарада тунхаглаhан манифестээ «мартажа», хаа хаанагүй добтолго эхилжэ, хүдэлмэришэдэй шуhые мүрэн шэнгеэр урадхуулжа захалба. «Нэгэшье хүниие арестовалхагүй», «патронуудые хайрлахагүй» гэжэ Николай хаан захирhан байгаа.

Эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлдэ бодоhон ажалшадые гал, туулгаар сарахын тула генерал барон Меллер-Закомельский гэгшэ Сибирьтэ эльгээгдэбэ. Меллер-Закомельский өөрынгөө отрядта Петербургын эгээ хара hаналтай жандармнуудые болон лейб-гвардиин полкнуудые шэлэн абаба. Меллер-Закомельский харата муухай хэрэгүүдээрээ, зэрлиг аашануудаараа «шуhата генерал» гэжэ нэрлэгдэхээрээ нэрлэгдэhэн юм. Хаанда эрид иимэ генерал хэрэгтэй байгаа бшуу.

Баруун зүгhөө Сибирь тээшэ Меллер-Закомельскиин гарахадань Алас-Дүрнэ зүгhөө Шэтэ тээшэ нүгөөдэ шуhата генерал Ренненкампф дабшаба. Тэдэ хоёр Сибирьтэ болон Забайкалида хүдэлмэришэдэй революционно тэмсэлые үгы хэжэ, Шэтэдэ уулзахаар хэлсэhэн байгаа.

Шэтэдэ хоёр генералай аюултай hэдэлгэ тухай мэдээн ерэбэ. Энэ мэдээсэлтэй хамта телеграф Эрхүүгэй РСДРП-эйн комитедые үгы хэлгэ тухай соносхобо. Хэрбээ Эрхүүгэй хүдэлмэришэдтэ дары туhаламжа хүргөөгүй хада Шэтыншье Совет удаан тэсэжэ шадахагүй. РСДРП-гэй Шэтын комитедэй шиидхэбэреэр Бабушкин Эрхүүгэй хүдэлмэришэдтэ буу зэбсэг абаашаха болобо.

И. В. Бабушкиниие саазалан буудахаынь шэхээрээ дуулаhан А. М. Романова.

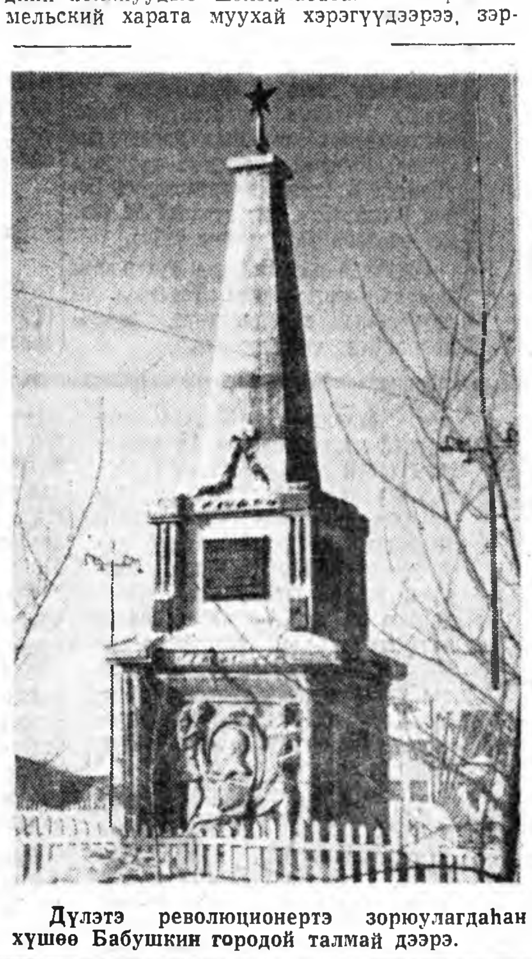

Дүлэтэ революционертэ зорюулагдаhан хүшөө Бабушкин городой талмай дээрэ.

Ерээдүй тээшэ алхам

**«...Оо, эрэлхэг Сокол! Дайсадтайгаа дайлалдажа шуhаа адхааш... Тиибэшье саг ерэхэл — шинии халуун шуhанай дуhалнууд ажабайдалай харанхы соо ошон болон дэгдэхэл, олон тоото зоригтой зүрхэнүүдые эрхэ сүлөөгэй гэгээн гэрэлэй ухаангүй ундаасхалаар бадаруулхал!»
М. ГОРЬКИЙ.** «Сокол тухай дуун».

ТҮГ-ТҮГ-ТҮГ, түг-түг-түг... Поезд Байгалай эрьеэр урагшаа дабшана. Далай мүльhэн хуягаа үмдэнхэй. Зуугаад жэлтэй шэнэhэд харуулда байhандал абяа аниргүй үнгэрнэд.

Үүр сайхын хирэндэ саhан нэмэргэтэй арбан вагонуудые шэрэнхэй. поезд Слюдянка станци орожо ерэбэ. Хүйтэнэй манан соогуур ойро тойрон юумэ обёорхоор бэшэ. Вокзалай хажууда ямаршьеб состав байна. Машинист поездоо аалидуулба. Теэд юун болооб? Поезд тээшэ буутай хүнүүд гүйлдэжэ ерэбэ. Вагоной үүдэн винтовконуудай сохилто доро няжаганашаба. Жаданууд... револьвернүүдэй хүхэльбэ сэмгэнүүд... Тэмсэхээр бэшэ. Эх-даа!..

— Хайрсагууд соо юун бэ?! — гэжэ алтан погонтой hогтуу офицер hөөлдэнги хоолойгоор hүхирнэ. Бабушкин арьяатандал адляар эрхиржэ байhан шолмосуудые хаража байгаад, нюурайнгаа нэгэшье шүрбэhэ хүдэлгэнгүй офицерэй нюдэ руунь сэхэ гэтэжэ, энеэбхилбэ:

— Таанадта бэлэг асаржа ябаа hэмди... — Иван Васильевичай харюусахатай зэргэ жадаараа нэгэ хайрсаг нээhэн солдат айнгяар хашхарба:

— Господин офицер! Господин офицер! Харыт, винтовконууд!

И. В. Бабушкинай музей соо.

— Аа! Хара золигууд, баригдаба хаяат! Нэрээ хэлэ! — гэжэ офицер бүри галзуурна.

Меллер-Закомельскиин гарта ороhоноо Бабушкин тэрэ дары мэдээ бэлэй:

— Нэрээ танда хэлэхэгүйб!

Солдадууд ашаанай вагонhоо буулгагдаhан зургаан хүниие буугайнгаа сэмгээр хайрагүйгөөр ёборон, генералай поезд тээшэ тууба. Ябадал дундаа Иван Васильевич нүхэдтөө зоригтойгоор байгаарайгты, эдэнhээ hай hанахые хүлеэлтэгүй гэжэ шэбэнэбэ.

Тэдэнэр генералай поездын толгойдо шагтагалаатай хооhон вагон руу хаягдаба. Удангүй поезд урагшаа ябашаба. Иигэжэ хуби заяан зургаан нүхэдэймнай харгые гэдэргэнь эрьюулhэн түүхэтэй.

Вагон соо шоныn хүлдэмэ хүйтэн. Шэрэм пеэшэн соохи гал үнинэй унтаранхай. Бабушкин ба тэрэнэй нүхэдэй гарнууд нюргандаа мушхагдажа бүхөөр уягданхай. Арhан hур яhанда хүрэтэр татагданхай. Эдеэлхэ дуран хүрэнэ.

Слюдянкаhаа Мысовой хүрэтэр холо бэшэ. Теэд поезд мэлхэй шэнгеэр мүлхинэ. Революционернүүд поездыемнай тэhэлэн унагааха гэжэ генерал айна бшуу. Тиибэ яабашье январиин 17-до (хуушан тоололгоор) шуhата бароной поезд Мысовой станци хүрэбэ.

Станцида амиды хүнэй үгыдэл hанагдана. Тэсэшэгүй хүйтэндэ Байгалай мүльhэн хүнэй сошомоор хаха hүрэн, нэернэ. Арестовалагдаhан хүнүүдые хоёрдохи үдэрөө эдеэлүүлнэгүй. Гэбэшье, тэдэнэр дайсадай урда hүгэдэн унабагүй.

Январиин арбан найманай (январиин 31) hүниин гурбан саг барагаар ашаанай вагоной үүдэндэ офицернүүд ротмистр Гагарин, подполковник Заботкин, подпоручик Малинин бүлэг солдадуудые дахуулан, хүрэжэ ерэбэд.

— Гарагты газаашаа, золигууд!

Зургаан хүн вагонhоо арай бууба. Тэдэнэй орой дээрэ холын мүшэд ялалзана. Һалхинда ойн модоной шууяха соностоно.

Хаанай зарсанууд тэдэниие вагонhоо холошье абаашангүй, Байгалай эрьеын хажууда зэргэлүүлэн байлгаба. Иван Васильевич нүхэдэйнгөө шарайе hүүлшынхэеэ шарайшалан хараба. Князь Гагарин Бабушкин тээшэ даб гэжэ:

— Нэрээ хэлэ! — гэн, хашхарба. — Нохой шэнги нэрэгүйгөөр хосорхош!

— Минии нэрын түлөө «hанаата» бү бологты, господин палач!

— Буудагты, буудагты гэнэб таниие! — гэжэ князь солдадуудтаа хашхарна. Буугай дуун эндэ тэндэ няс гэбэ.

Алууршад шуhата хэрэгээ хүнэй нюдэнhөө хоргуугаар хэхэеэ оролдожо, революционернүүдые сүүдгүйгөөр хабхар hүни буудаа hэн. Теэд зоной нюдэн хурса, шэхэн hонор. Хара хэрэгээ нюужа шадаагүй. Алууршадай нэгэн поручик Евецкий өөрынгөө дневнигтэ үдэр бүриингөө шуhата хэрэгые тэмдэглэжэ ябаhан байгаа. Бэшэhэн мүрнүүдэйнгээ большевигүүдэй гарта орожо, шуhата хэрэгүүдэйнгээ түлөө түүхын урда харюусахадам үшөө нэгэ үнэмшэлгэ болохо гэжэ тэрэ поручик долооншье зүүдэндээ мэдээгүй гэлэй. Бабушкиниие алаhан поручик иигэжэ бэшэhэн байна: «Буудалга баханада үлгөөтэй фонариин толондо үнгэргэгдэбэ. Тиимэhээ hомон тудаха руугаа тудажа үгэбэгүй. Алалгын орондо зоболгон болобо. Алуулагшадай зоригтойнууд гээшэнь...» Бабушкинай ба тэрэнэй нүхэдэй hүүлшын минутануудые Мысовой станциин хүдэлмэришэдшье хараhан байха.

Дүлэтэ революционер, Ленинэй үнэн нүхэр, партиин дайшалхы солдат Иван Васильевич Бабушкинай зэрлиг муухайгаар алуулhан тухай аяар дүрбэн жэлэй үнгэрhэн хойно, 1910 ондо мэдэгдээ hэн. «Иимэ хүнүүдэй үгы хада ород арад хэтэдээ богоолшон арад, барлаг арад байха hэн...»

Амар мэндэ, Бабушкин хото!

**Үхэл гээшэш үхэл бэшэ,
Үхэл гээшэ ондоо...»
Ц. ГАЛСАНОВ.** «Павел Балтахинов».

Минии поезд Мысовой станцида хүрэжэ ерэбэ. Эндэ жаран жэлэй урда тээ Иван Васильевич Бабушкин дайсадай хорото hомонhоо унаа hэн. Станциhаа эхилээд Мысовой тосхоной гэрнүүд ой модотой хадын хормой өөдэ hубарилдана. 1941 ондо РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоолоор Мысовой тосхон Бабушкинай нэрэмжэтэ город болгогдоо.

Городой тэг дундахи талмай дээрэ Иван Васильевич Бабушкинда, тэрэнэй нүхэдтэ табигдаhан хүшөө табан хушуута одоо огторгойн сэнхир өөдэ үргэнэ. Городой ажалшад тэрэнэй дэргэдэ hайндэрнүүдтэ зорюулагдаhан митингнүүдээ үнгэргэдэг, эндэ залуу үеын хүбүүд, басагад комсомолой гэшүүндэ абтадаг, эндэ пионернүүдэй горнын абяан зэдэлдэг.

Урдань «Байкальский рабочий» газетын редактор байhан Анатолий Федорович Скрылев гэгшэдтэй хөөрэлдэнэб. Анатолий Федорович hанаа алдана:

— Саг ямар түргэнөөр ошоноб даа. Тэрэ hамуута hүни генерал Меллер-Закомельскиин хэhэн зэрлиг аащые түмэр замай стрелочник Попов, хүдэлмэришэн Бетехтин гэгшэд хараhан юм, — гээд, «Байкальский рабочий» газетын 1947 ондо гараhан номерые намда үгэнэ. — Эндэ тэдэнэй хөөрөөн толилогдонхой. Поповшье, Бетехтиншье мүнөө наhа баранхай.

— Городой хуушанай ажаhуугша пенсионерка Анна Михайловна Романоватай уулзаа хадатнай hайн hэн ха Анна Михайловна hонин юумэ хөөрэхэл байха.

Анатолий Федоровичтой хахасажа удангүй нэгэ модон гэрэй үндэр хэрэлсы өөдэ гарабаб. Наhажаал эхэнэр үүдэ нээбэ. Гэрэй шала дээрэ, столнууд дээрэ, хайрсагууд соогуур обоо сомоо номууд харагдаба. Хуушанай газетэнүүдэй комплектнүүд. Гайхаhыемни мэдэжэ, гэрэй эзэн эхэнэр энеэбхилбэ:

— Хайрсагтай номуудаа бүридхэжэ байнаб. Городоймнай hурагшад Бабушкинай музей эмхидхэхээ шиидээд, революцида хабаатай номуудые эрижэ, намда хандаа юм. Хаанта үедэ хэблэгдэhэн Ленинэй зохёол, хэдэн номер газетэнүүдые оложо үгэбэб. Теэд үшөө олдохо юм гү гэжэ номуудаа обоорголжо hуубаб.

Анна Михайловна сайгаа аягалха зуураа хөөрэнэ:

— Би тиихэдэ юhэтэйхэн ябааб. Теэд Меллер-Закомельскиин Мысовой ерэhэниие эли тодоор нюдэндөө харадагби. Январиин 31-нэй hүни зэдэлhэн буугай дуунууд шэхэндэмни дорьбодоhоор байгша. Тэрэ hүни бидэнэр орой болотор унтаагүй hэмди. Гэрнай түмэр замай хажуудахана зэргэлээд байhан юм. Эсэгэмни станциин водокачкада кочегараар хүдэлдэг hэн. Үдэшэлэн манайда түмэр замай хүдэлмэришэд Григорий Акимович Журавлев Будрис (нэрэ обогыень hананагүйб) хоёр ерэжэ, эсэгэтэймни юугээшьеб шэбэнэлдэн, бүхэли hүниндөө хөөрэлдөөд hэн.

Һүниин тэн барагаар би хүршэнэрэйнгөө хани басагадаар газаа гарабаб. Хүйтэн. Һалхитай байба. Гэнтэ гэрэймнай саанахана буугай дуунууд нэрьешэбэ. Тиишээ ошохоёо байтарнай гэрэймнай үүдэндэ ...

— Оргогты, оргогты, — гэжэ гэрэй эзэн эхэнэр Августа Алексеевна Баландина хэлээ. Анна Михайловна гэрэй эзэндэ хандана:

— Пеэшэнэй саана подполи доро орохо үүдэхэн байха ёhотой.

— Бии даа. Энэ подполи соо шинии эсэгэ 1905 ондо Мысовой станциин хүдэлмэришэдэй митингнүүдэй эмхидхэгшэ Меллер-Закомельскиин бандидуудhаа нюугаа юм гэлсэдэг, — гэжэ харюусана.

— Будрисай хоргодогдоhон мэдэгшэ hэм.

Станциин хүдэлмэришэдэй амаралтын таhагые даагша Ольга Григорьевна Томилова иигэжэ хөөрэнэ:

— Хойто үдэрынь офицернүүдэй зэрлиг муухайгаар буудажа алаhан хүнүүдэй хүүрые депогой хүдэлмэришэд хүдэлгүүлжэ, хүүр дээрэнь үндэр гэгшын модон хэрэс зоohон байгаа.

— Хүнүүд Бабушкинай хүүрые ошожо харахадаа дээрэнь сэсэг табингүй бусадагүй юм, — гэжэ мүн амаралтын таhагта ажалладаг Наталья Сергеевна Езерко нэмэнэ. — Хүүр дээрэнь мүн гранит хүшөө бодхоогдонхой.

Городой 36-хи hургуулиин пионернүүд Агуухэ Октябриин революциин 50 жэлэй, Иван Васильевич Бабушкинай саазалуулhаар 60 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Ленинэй үнэн нүхэрэй ажабайдал, революционно тэмсэлые харуулhан таhаг нээхэ гэжэ шиидэбэ. Һурагшад түүхын багша Мария Александровна Сердюк гэгшын хүтэлбэри доро элдэб экспонадуудые суглуулна. Мүнөө тэрэ таhагта Бабушкинай томо портрет номууд бии.

Һаяхана Хара далайн хүдалдаа наймааный флодой управлениин «Бабушкин» гэжэ нэрэтэй ашаанай теплоходой ашаглалга үгтэжэ, холын аяншалгада гараhан тухай баясхаланта мэдээсэл ерэбэ. Москвагай 133-хи hургуулиин 5-хи классай hурагшад Бабушкинай хүшөөгэй зураг гүйжа бэшээд...

Мысовой станциин, Бабушкин городой ажалшад Иван Васильевичай нангин нэрые зүрхэндөө бүхөөр хадагалан, коммунизм байгуулалгада түрүү зэргэдэ батаар алхална. Мысовой станциин замай 15-хи дистанциин XXIII съездын нэрэмжэтэ социалистическа мүрысөө дэлгэрүүлжэ, түрүү hуурида ябана. Мүнөө энэ дистанциин 8 бригадаа коммунис ажалай коллектив гэжэ үндэр нэрэ олгогдобо.

... Хүйтэндэ Байгалай мүльhэн хаха hүрэн. ...гэжэ арадай ашаа... Арадай аша туhын тулада, эрхэ сүлөөгэй, жаргалай түлөө үгэжэ... зорюулагдаhан... нэрэ hалахагүй.

К. ИЛЬИН,
манай тусхай корр.
Бабушкин — Улаан-Үдэ.

Москвада болоһон Буряадай литература, искусствын түрүүшын декадын 25 жэлэй ойдо

ХОЕР УУЛЗАЛГА

Тэрэ гэһэнһээ хойшо тэбхэр 25 жэл үнгэрөө. Тиихэдэ Надежда Петровна артистын харгы замда һая орожо ябаа. Хөөрэлдэхэһөө хүнэй дура сэдьхэл буляама, аялдар зөөлэн харасатай, ээм мүр уруугаа мойһон хара гүрэлөө гэзэгэ һанжуулһан залуухан басагантай би актёрнуудай гэртэ уулзаа бэлэйб.

Москвада үнгэрһэн Буряадай литература, искусствын декада тухай тэрэнтэй хөөрэлдэхэ, һанамжа бодомжонуудыень халуун абаха гэһэмни, мүртэй юумэн бүтээгүй, хэды олон юумэн тухай дабхасуулан хөөрөө һэн ха. Тиигэхэньшье баһа буруугүй бэлэй. Ушарынь гэхэдэ, хүгжэмэй училищада һуралсажа ябаһан басаган Москвада түрүүшынхеэ ошоһон, хабаадалсаһан концерт бүхэниинь ехэ урагшатайгаар үнгэрһэн, халуунаар угтуулһан гэхэ. Энэнь хадаа залуу артистын түрүүшын алхам, түрүүшын амжалта болоһон юм. Гол рольнуудта наадалсаһан байгаа. Залуу артистын бэлиг шадабари тон зүб сэгнэгдэжэ, Ажалай Улаан Тугай орденоор тэрэ шагнагдаһан юм.

«Баир» гэжэ хүгжэмтэ драмын Булганай, «Энхэ-Булад-Баатар» оперын Арюухан-Гооохоной рольнуудые илангаяа шадамараар гүйсэдхэжэ, тэрэ амжалтыень Москвагай «Правда», «Известия» газетэнүүд ехэтэ дэмжэн, саашадаа урагшатай ябахыень хараалан бэшэһэн юм. Тэрэ тэһэнһээ хойшо Надежда Петровагай бэлиг шадабари улам хүгжэһэн, БурАССР-эй габьяата, РСФСР-эй арадай артистын нэрэтэ тэрэ хүртөө һэн.

— Амжалта гээшэмнай ульгамаар түйлагдаагүй бэлэй. Тиихэдэ дүй дуршалөөршье үгытэй байгаабди. Тиигэбэ ябашье искусствын дардам харгыда ороол һэмди. Бэлиг ехэтэй залуушуул ерэжэ, табиһан концерт бүхэнэймнай дэбисэ улам үргэлжэжэ эхилээ һэн ха. Тэдэнэй гол үндэһэниинь гэхэдэ: Б. Балдаков, В. Лыгденова, Вл. Халматов, Н. Гендунова, Ив. Батурин, Кл. Гомбоева, А. Арсаланов, Ц. Шагжин гэгшэд болоно. Тиихэдэ Буряад театрай үндэһэ һуури табигша Гомбо Цыдынжаповые мартаха хэрэггүй, — гэжэ Н. Петрова мүнөө омогорхон хөөрэнэ.

Мүнөө СССР-эй арадай артист, ССР Союзай Академическэ ехэ театрай главна режиссёр И. М. Туманов, балетмейстер И. А. Моисеев, дирижер Бэрчхалзе болон бусад уран һайханай талаар хүтэлбэрилэгшэдэй туһаламжаар энэ амжалта түйлаһан байнабди.

«Энхэ-Булад-Баатар» гэжэ Буряадай түрүүшын оперо бэшэхын тулада бэлигтэ композитор М. П. Фроловые урһан байгаабди. Тэрэ оперо ехэ амжалтатайгаар харуулагдаа.

Декадын үедэ Берлинский Ямпилов хоёрой «Баир» гэжэ хүгжэмтэ драма харуулагдаа һэн. Тиихэ үедэ бэлигтэ композитор Бау Ямпиловтай ажалай талаар танилсажа эхилээ бэлэйбди. Тэрэнэй ирагуу һайхан аялга, зохидхон романс сэдьхэлыемни татадаг байгаа.

Амжалтын алхам бидэнэй урда үргэнөөр нээгдээ. Бидэн тухай анхарал ехээр хандуулагдадаг байһан. Тэрээгээр зоригжоһон бидэ бүри эршэмтэйгээр хүдэлжэ эхилһэн байгаабди. Гэбэшье мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ ябадалдамнай дайн тойбо татаһан байна. Манай бригада Белорусска фронтын, удаань зүүн зүгэй дайнай түрүү линидэ ошожо наада харуулһан байгаабди. Монголдо ошожо, мүн республикынгаа районуудаар ябажа, концерт харуулагдаа. Тэрэ бэрхэшээлтэй үедэ эрэлхэг зоригтой, баатарлиг хүнүүдээр уулзажа, гайхамшагта һургуули гараһан байнабди.

— Һүүлээрнь олохон хүнүүднай консерваторидо һуралсаа. Удаадахи декададань коллективнай Буряадайнгаа искусствые һайнаар харуулжа шадаа. Мүнөө өөһэдын композиторнуудтай, драматургнуудтай, режиссёрнуудтай болообди. Хорин табан жэлэй туршада гурбан үеын хүнүүд ургаа. Өөһэдынгөө бэлиг шадабаряар шалгарһан СССР-эй арадай артист Лхасаран Линховоин, Лариса Сахьянова гэгшэд орон догорһоо байтагай, хари гүрэнүүдтэ мэдээжэ болонхой. Тэдэнэрэй концерт Москвада харуулагдаһан байха. Өөрынгөө искусствые республикынгаа холын заха хизаарнууд хүрэтэр дэлгэрүүлнэбди.

Театраймнай репертуар творческо ургалта тухаймнай хэлэнэ. Глинкын, Мусоргскиин, Бородинай, Чайковскиин классическа оперонуудай хэды орёо нарин байбашье, театрнай тэдэнние табина. «Ангар Гоохон Дүүхэй» гэжэ һонин балет омогорхол болоно. КПСС-эй XXI съездэ зорюулагдаһан театрнуудай Бүхэроссин харалгада «Борис Годунов», «Булагай эхиндэ» гэжэ оперонууд дипломдо хүртөө һэн. Бэлиг ехэтэй олон залуушуулнай Москва, Ленинградта һуралсана. Клара Иванова, Ян Чн Фан, Ян Вен Тун, Аюша Арсаланов, Алла Батубаева гэгшэд театртамнай ерэжэ, ехэ хүсэн нэмээ.

* * *

Хойто үдэшэниинь театрта ээлжээтэ зүжэгынь харуулагдаагүй. Ойнгоо баярые тэмдэглэхээ театрай эбтэй эетэй бүлэ тэрэ үдэр сугларһан байгаа. Тэрэ хадаа театрай ажабайдалда Буряадай искусствын гайхамшагта амжалтые тэмдэглэһэн үдэр болоһон байна.

Тэндэ гурбан үе сугларжа уулзаа. Үнгэрһэн сагаа дурдан хөөрэлдэжэ, ерээдүй тухайгаа бодожо үзөө. Залуу үетэниинь аха нүхэдэйнгөө халаан боложо, театрайнгаа алдар нэрые суурхуулха байһанаа найдуулаа.

Театрай коллективэй творческо түсэб, хараа бодол тон ехэ. Партиингаа ээлжээтэ съездэ ехэхэн бэлэдхэлтэй. Мүн Совет засагай тогтоһоор 50 жэлэй ойе, түрэл городойнгоо 300 жэл болоһон үдэрые түс коллектив шэнэ шэнэ зүжэг табилгаар угтаха байна.

Т. ГРОМОВА.

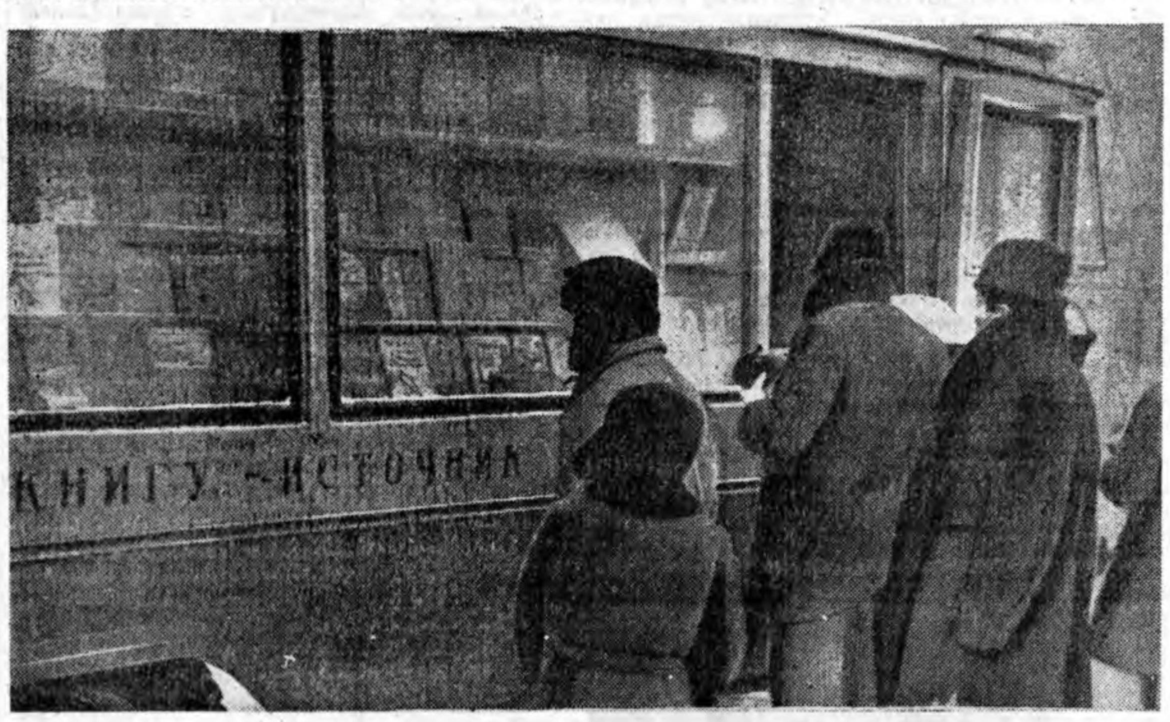

— Автолавка ерээ.
— Юу асарааб?
— Ном, ном...
Б. ЦЫРЕМПИЛОВЭЙ фото.

ЭСТРАДНА АГИТБРИГАДА

Хорин аймагай түбтэхи Соёлой байшангай дэргэдэ эстрадна агитбригада һаяхан байгуулагдаа. Тэрэ бригада түрүүшынгээ концерт Үдын, Анаагай, Чисаанын совхозуудай, Хүртэйн леспромхозой хүдэлмэришэдтэ харуулба.

Тэдэнэрэй харуулһан хатар, дуулаһан дуу, уншаһан шүлэг, шог зугаа сугларагшадые ехээр һонирхуулна. Почтын хүдэлмэрилэгшэд Ирина Шокарева, Альбина Гурова, клубай хүдэлмэрилэгшэд Владимир Нипонтов, Владимир Балданов гэгшэд дуу ирагуу һайханаар дуулана, шүлэг, шог уран хурсаар уншана.

Агитбригада һалар аймагай бусад нютагуудаар ябахань.

Н. ГАЛДАНОВ.

ТОБШОХОНООР...

☆ Яруунын аймагай Исэнгын почтын таһагай почтальон Юндунова лотерейн билетээр 575 түхэригэй сэнтэй «Планетэ» гэжэ мотоцикл шүүбэ. Тиигэжэ энэ почтальомнай мотоциклаар ябажа, бэшэг захяа, газетэ журналнуудаа тараадаг болохо байха.

М. НИКОЛАЕВ.

☆ Баргажанай пенсионернүүд үрэ жэмэстэ модо ургуулха талаар ехэ оролдолго гаргана. Гээшье һаа энэ хүдэлмэридэ бүри олоороо хабаадалсаха гэһэн хөөрэлдөөн болоо. Дүй дуршалтэ саад ургуулагша Сумкин туршалгынгаа участок дээрэ ранеткэ, томо яблока, виноград тарина. Энэ нүхэр үнгэрэгшэ жэлэй ургасаһаа 3 центнер жэмэс магазинда тушааһан байна. Эндэхи саад ургуулагшад тэрэнэй дүй дуршалөөр ажаллаха юм.

С. ДОРЖИЕВ.

☆ Бэшүүрэй «Победа» колхоздо гэрэлээр харуулагдадаг үнгэтэ газетын энэ оной түрүүшын номер гаргагдаба. Номерто колхозой шубуушадай, эрхим шофернуудай, тракторист нарай ажал харуулагдана. Гадна колхозой ниитын ажалда һаад тойбо боложо байһан дутагдал, ажалай журам эбдэгшэд тухай шүүмжэлэл тэндэ оруулагдаһан байба.

Г. ИВАНОВ.

ТЭРЭ ХОЛЫН ТЭЛИМБЭДЭ

Тэлимбэ нютаг Яруунын аймагай саада заха, республикымнай эгээн холын нютагуудай нэгэн юм. Хэды тиибэшье эндэхи зон телевизор хараха аргатай болоо. Юуб гэхэдэ, хүршэ Шэтэ хотодомнай телестуди бии ха юм. Тиимэһээ тэндэһээ хэгдэһэн дамжуулгын Тэлимбэдэ харагдажа, шагнагдажа шадагдаха байһание мэргэжэлтэд турша.

Эндэхи арад зон һаяар телевизор харадаг болохонь.

Ц. ДАНДАРОВ.

ШАЛГАРАГШАДТА ШАН

Баргажанда аймагай һаалишадай найр зугаа болобо. Тэндэ зуугаад шахуу хүн зон суглараа.

Һү һаалгаар түрүү һуури эзэлһэн һаалишадта үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа. Е. Д. Содномова, Ц. Г. Дашиева, М. Н. Цивилева, Б. Н. Нимаева болон, хамта 9 һаалишадта «РСФСР-эй хүдөө ажахын социалис мүрысөөндэ эрхимлэгшэ» гэһэн значок барюулагдаба.

С. ОЧИРОВ.

АГНУУРИИН ОЛЗО

Республикымнай ой тайгануудта агнуури түлэг дундаа. Хэдэн зуун ангуушад олзоборилгоёо үргэлжэлүүлнэ. Гражданска авиациин лётчигууд ангуушадта туһална. Тэдэнэр Хойто-Байгалай, Саянай һарьдаг үндэр ууланuудтай холын тайгада ангуушадые самолёт, вертолёдоор зөөнэ.

Буряадаймнай ангуушад абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэнэ. Агнууриин эхинһээ хойшо республикын бэлэдхэлэй пунктда булганай 5700 арһан тушаагдаад байха юм. Хойто-Байгалай, Баунтын, Кабанскын ангуушад ан бүришье һаа олоор барина.

Мүнөө республика соомнай бүхы дээрээ 340 мянган хэрмэнэй, һолонго, үен, үнэгэн болон бусад ангуудай олон арһан тушаагдаад байна.

Б. ОЛЕНИН.

Фельетон

ХОСОРҺОН ОЙДОБ

Генденов Ойдобой
Гэртэнь ороходо
Гэрэлтэй һаруул,
Яла сала,
Яһала гоё.
Үнэтэй ковёрнууд
Үлгөөтэй, дэбдеэтэй.
Элдэб янзын
Эдлэл дүүрэн.
Шэлтэй үргэн
Шэнэ шкаф соонь
Ойроо хүртөөгүй
Олон номууд
Жэбжэгэр зохидоор
Жэрылгэн табяатай.
Газаагаа «Волга»
Гараждаа хаанхай.

Гэбэ ябашье
Генденов гээшэтнай
Гээгдэһэн лэ хүн даа.
Ном уншажа
Гэгээрхын орондо.
Нохой эрхэлүүлжэ
Сагаа барадаг.
Газетэ хаража,
Газар газарта
Боложо байһан
Бодото байдалые
Ойлгохо, мэдэхые
Оройдоо хүсэдэггүй.
Хогшол зөөридэ
Хомхойрон шунажа,
Хамарһаа сааша
Харахаяа болижо,
Хосорон һалаһан,
Хойнотон гээгдэһэн
Үнинэй танил,
Үеым нүхэр
Ойдобойдо хожом
Орохоёош болихом.
Таргалан, баяжан,
Ташаагаа тулаһандаа
Тэнэг яярай
Тэмдэг оронхой
Хооһон толгойтоһоо
Холуур ябаашам
Хсло дээртэхэ.

Ш. НИМБУЕВ.

Цэдэн ГАЛСАНОВ

ДАЛАЙДА НЭМЭРИ

(Сэдьхэлэйм бодолой сэсэрдэһэн)

I.

Басаган...
Бэреэхэй...
Эхэ...—гээд лэ,
Бадарангы ами наһанай үенүүд лэ,
Үдэр һүниин жама ёһо, абьяас,
Үлин, манхан дэлхэйн үйлэ габьяа
Инаг дуранай, амидаралай үүдэнһээ
Эхэнэр хүн лэ байгуулха хубитай гээ!
Һүниингөө нюусые, һүрдэмэ зүүридэһээ хаагаад,
Һүлдэ бэлиг поэдүүдтэ түгөөдэг лэ,
Хүмүүн бүхэндэ шуһа, шүрбэһэ заяагаад,
Хүлыемнай дүрөөдэ хүргэжэ юрөөдэг лэ.
Урдань үльгэр гээд хуурдан түүрээдэг ёһон,
Уран зохёол гээд мүнөө хүндэлдэг ёһон —
Оюун бэлигһээ уурагтаад, зондоо хэшэгтэй,
Уг унгяараа эхын зүрхэнһөө эшэтэй.

II.

Үлгы хуурсаг хоёр
Өөрсэгүй нэгэл модонһоо бүтэдэг.
Харин үлгы дотор
Хажа, шүрэбүүдынь гоёор хэгдэдэг.
Уян түмэр гарьхань
Ураар, наряар хахинан дүүжэндэдэг, —
Эхын түрэхэ гаргахань
Эгээл тнимээр буйлан бүрилдэдэг.
Үгытэй буряад хотондол
Үлгы хуурсаг хоёр заяанһаа
Эгэшэ дүү хоёртол
Эхир зангаар эжэлшэдэг байгаа.
Харин мүнөө хододоо
Харша дайсад боложо ерээ, —
Өөһэд өөһэд хоорондоо
Үхэл аминай тулалдаа хээ.
Тэрэ тэмсэлэйнь гал соо
Түрэхэ ёһониинь илажа гараа,
Түгсүүл-үхэлынь носоод,
Түүдэгэй дүлэндэ шатажа һалаа.
Үнгэрһэн сагай һүүдэр
Үгы боложо нүхэндөө һүнөө,
Заяата үглөө үдэр
Загуурди замбуулинһаа энэ хүрөө.

III.

Хабарни юундэшье гээгдээб даа,
Хүлеэ хүлеэ—харагданалгүй.
Хабарни хаанашье хаагдааб даа,
Харалган шуурганай саана юм гү.
Сагайнгаа ерэхэдэ ургы сэсэг
Саһан дороһоо гунхаран хүхэрнэ,
Сагайнгаа хүсэхэдэ тэрэнгиин эшэ
Санзайн хангалаар анхилан хэхэрнэ.
Нарай модоной найлзуур гүлгэнүүд
Набшаар дэлбэрнэ, дүүхэйн хүхэндэл;
Ураргтаа садаһан хурьга түлгэнүүд
Уралаа сагаадана, тангаршаан гүйлдэн, —
Юун шамдам хэрэгтэй болооб тэд,
Юундэ гээгдээбши, хабарни, нихэдээ?..
— Энэ ерээлби,—гээд хажуудам дуулдаба.
...Инагни ойһоо гараад, урдам байба.

IV.

Зураг дээрэһээ таахада—басаганай дүрэ...
Зураашань бинрзээ норгоод, шэрээ хуряаба.
Үүдэнэйнь богоһо алхахамниш тэрэ, —
Үтэр шатараа үреэд, наадахы уряалба.
Болоодүй түүхэй зурагыень харан харан,
Бодолгүй назгайгаар бодоёо алдабаб,
Энеэлгэншгүй, эшээншгүй хахадсаань зураһан
Энэ басагыень жалуурдаха дураа хүрэбэб.
...Тиигэжэ хожогдоод, хайрагүй хаягдаһан
Тэрэ зурагыень түгэсхүүлэн энеэлгүүлбэб.

V.

— Дуунай наһан яагааш утаб даа!—гээд,
Дууган ябатараа гэнтэ гунираа бэлэйш.
Һудаһан соохи шуһанайш гүйсэ тэшхээгээд,
Һүйтэ дурамнай үтэлдэггүй хаям хэзээш!
Халуун таалалдаанда бусалһан гүн дуран
Хагдархые одоо мэдэнгүй, ногоордог хаям.
Хүн үбһэндэ буйлуулһан хатуу дуран
Хүгшэрхые бүри мэдэнгүй, һогтоодог хаям,
Эгээл энүүхэн үедэш аялга мүндэлөөд,
Эльгэ зүрхэнэйш хүбшэргэй зэдэлгэдэг.
Эндэ бүрилдэһэн эгэшэг дуун хүнхинөөд,
Эгүүридээ мантай эдир наһа эдлэдэг.

VI.

Байбан хүхэ, гүн тунгалаг
Байгалай оёор һүниндөө шэртэнэб:
Урбалдаһан үндэр тэнгэриин шарайда,
Урилдаһан түмэн спутнигай харгыда
Унаган һүрэг одо мүшэд бэлшэнэ.
Шэдитэ ехэ, арюун аглаг
Шиннил зүрхэнэй оёорто хүрэнэгүйб:
Одондли үндэр дуранайш амтые,
Омог «Восход» онгосыниш шүлтые
Ойндоош, зүүдэндээш хүсэд үзэнэгүйб.

VII.

Уяхан зүрхэнэйш монсог дээгүүр,
Улаахан уралайш буурсаг дээгүүр
Ажалша зүгыдли амарангүй иинаһайб.
Амтатай бал тоһыешни суглуулһайб.
«Үшөө гү!»—гэһэн шабхашни табигдаад
«Үгы!»—гэһэн һомоншни тудаа...
Ай даа, амтан жэмэсшни гашалхань
Аляаһад бал тоһондошни исалхань!

VIII.

Үер Байгалай хүдэр хушын сэмгэндэ
Үе үеэрээ наһанайнь сараа дабхасана,
Һагсагар һалаагайнь багса багса шэлбэндэ
Һамарлиг борбоосгойнь монсогтон жагсана.
Залуу һамаршан, нарилжа болгоожо түүгээрэй,
Зарим борбоосгойнь һубай байжа болохо.
...Сэбэр басага шарайгаарнь бү шэлээрэй,
Сээжэ соогоо һамаргүй байжа болохо.

IX.

«Ашаяа үзөөб,
арилхадамш болохо...»—гэжэ
Агха-ёгхо —
амардаг саг үнгэрнэ.
Амжан мүнөө
үтэлөөшдүйдэмнай ерэжэ,
Аша гушамнай,
гуша дүшэмнай үдэнэ.
Байрымни уйтые,
үүримни, бү гайхаарай,
Бага ехэш,
хара шараш үхибүүд олон...
Хүршэ бэлбэһые
харад гэжэ ябаарай, —
Хүгшэшгүйшни,
дурлахашгүйшни—зоболон.

X.

Ямарш хахуулида ябууд тээгэлдэдэг
Ялаагананууд булангир уһанда элбэг...
Харин ши, ханимни, гойрхолоо тэбшээрэй,
Хахуулиин һиихэ зангалайдаа бү зүүлгээрэй.
Энээн тухай шүлэг хэрэгшгүй байгаал даа, —
Эелдэр ташаялда абтадаг аад, яахабши теэд.
Хүхын дуунай һүни залуугайхиш һанагдаад,
Хүгшэн болошоһон хойношни жэгэндээтэйл.
Харин, ши, ханимни, гойрхолоо тэбшээрэй,
Хахуулиин һиихэ зангалайдаа бү зүүгээрэй!

XI.

Дуһал юумые «Далайда нэмэри» гэлсэдэг, —
Дуһаа үгэ соо далайе хаража һурагты.
Зоной баялигые уран зохёол шэмэдэг, —
Зохёолой эдьхэлгэ—мэргэн үгые шудалагты.
Дуһалһаа—горхон, голһоо—мүрэн... Мүрэн
Далайда шудхардаг (Байгал руу зуугаад харайна).
Байгалай долгинууд бэе махабадтам шүрбэһэтэн,
Байсаараа сэсэржэ, байдалайм умда харяана.
Тингэжэ дуумни эрье дээгүүрнь һайлаад,
Тэнгэриин сахилгаата һүниин нюусые тайлаа:
Дурлалсаһан хоёроймнай нэгэдэһэн ехэ зүрхэн
Дуулим дайдадаа лугшана улам түргэн!
***
Омог Данкын зүрхэн энэ дүлэтэбэ гү,
Уран шүлэгэй дээжэ эндэ мүндэлбэ гү?

ФРАНЦИ РОЛЛАНАЙ ОЙЕ ТЭМДЭГЛЭБЭ

ПАРИЖ, январиин 28. (ТАСС). «Кола Брюньон» соонь айхабтар дуратайгаар аялгалан дурдагдаһан Бургундиин Кламси гэжэ нютагта зуун жэлэй урда тээ түрэһэн Ромен Ролланай дурасхаалда зорюулагдаһан баярай ёһололнууд Франци дотор январиин һүүлэй үдэрнүүдтэ тэмдэглэгдэв.

Парижай «Комеди Франсэз» гэжэ театр соо литературна ехэ вечер болоо. «Жан Кристофые», «һайхашаан зоригжоһон сэдьхэлые» бэшэһэн гайхамшаг уран зохёолшын уран бүтээл, ажаябадал тухайда Францины академиин гэшүүн Жан Геенно үгэ хэлэбэ. Мэдээжэ артистнууд Ромен Ролланай зохёолнуудһаа хэһэгүүдые уншаа. Вечерэй хоёрдохи хубидань «Комеди Франсэзэй» артистнууд Ромен Ролланай «Инаг дуранай ба үхэлэй наадан» гэжэ зүжэг табяа.

Ролланай ойн һайндэр бүхы орон доторнь боложо байна. Тэрээндэ зорюулагдаһан выставкэнүүд, конференцинүүд үнгэргэгдэнэ.

ХЭЛСЭЭН БЭЕЛҮҮЛЭГДЭЖЭ ЭХИЛЭЭ

ДЕЛИ, январиин 28. (ТАСС). Индиин армиин штабай начальник Чоудхуриин, Пакистанай армиин ахамад командалагша Мусагай хоорондо түйлагдаһан хэлсээнтэй зохилдуулагдажа, үсэгэлдэр Сиалкогой сектортэ Индиин ба Пакистанай сэрэгүүдэй командалагшанар генерал-майор Ткапа, генерал-майор Тикка Хан гэгшэд уулзаба.

ГЭРТЭЭ БУСАЖА БАЙНА

ДЕЛИ, январиин 28. (ТАСС). Индиин армиин штабай начальник Пакистанай армиин командалагша хоёрой һаяхан Делидэ үгээ ойлголсоһоной үндэһөөр, Фазилкын сектороһээ Индиин ба Пакистанай сэрэгүүд тэхэрюулэгдэжэ үргэлжэлһөөр гэжэ ПТИ агентство мэдээсэнэ. Энэ ябуулгань Ташкентын Декларацие бэелүүлхэ шухала алхамуудай нэгэн болоно.

Пакистанай тала энэ секторто тодхоһон хамгаалхы түхеэрэлгэнүүдээ задалжа, гэдэргэнь абаашажа эхилээ.

Гэхэтэй хамта байлдаанай болоһон участогуудтахи байдал заһаржа байна. Пакистанай сэрэгэй линидэ дүтэхэн байдаг Индиин душэн тосхоной улад зон өөһэдынгөө гэр байрануудта бусана.

ВАШИНГТОНДО ХЭЛСЭЭНҮҮД ХЭГДЭЭ

ВАШИНГТОН, январиин 28. (ТАСС). Үсэгэлдэр США-гай гүрэнэй департаментын байшан соо сэрэгэй асуудалнуудаар англо-американска хэлсээн болоо. США-гай гүрэнэй секретарь Раск, оборонын министр Макнамара, национальна аюулгүйн асуудалаар президентын тусхай туһалагша Банди гэгшэд Англиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Стюарттай, Англиин оборонын министр Хилитэй уулзаба. Сэрэгэй талаар Англиин ээлдэг үүргые бүхы дэлхэй дээрэ сахин хамгаалха гэһэн правительствынгаа һанаашалгатай байһанда американска хүтэлбэрилэгшэдые найдуулаа гээд, госдепартаментын тусхай түлөөлэгшэд зүблөөнэй һүүлээр корреспондентнүүдтэ мэдээсээ. Американска талынхид Англиин энэ шиидхэбэриие «һайшаан дэмжээ» юм ха.

Стюарт ба Хили президент Джонсоние бараалхажа, хахад часай турша соо тэрээнтэй хөөрэлдөө. Сагаан байшангай хэблэлэй асуудалнуудые даадаг секретарь Мойерс энэ хөөрэлдөөнэй удха тухай юушье мэдээсэхээ арсаа гэнэ.

Амаржа һуухадаа

ЭРТЭ УРДЫН БОДОЛГО

Урда сагта нэгэ сэсэн хүн ажаһууһан. Тэрэ хүн эрдэмтэд болохоёо бэлдэжэ байһан зургаан хүбүүдэйнгээ хэр зэргэ ухаансар байһыень шалгаха гэжэ шиидэбэ. Юһэн дүрбэлжэн хүсэнэгтэй зураг зураад, тэдэнэй дундахи хүсэнэг дээрэнь 56 хэһэг жэжэхэн шулуу табиба. Хүбүүдээ дуудажа асараад, тэрэ иигэжэ хэлэбэ:

— Эдэ 56 шулуу найман хүсэнэгэй дүрбэн хажуу бүхэндэнь

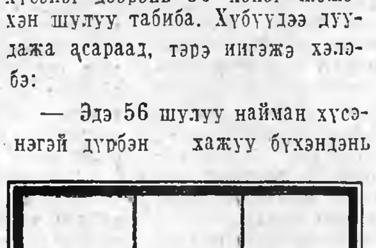

арба найма-найман хэһэг байхаар тааруулан табигты,—гээ ха. Ехэ хүбүүниинь эсэгынгээ хэлэгшээр тэдэ шулууе хүсэнэг бүхэн дээрэнь тааруулан табижа, тэрэ бодолгые зүб бодоо.

Удаань сэсэн үбгэн 56 шулуунһаа дүрбыень хороогоод, хоёрдохи хүбүүндээ даабари үгэхэдөө, үлэһэн шулуунуудые дүрбэлжэнэй дүрбэн хажуу бүхэндэ үнөөхил зангаараа 18 шулуун байхаар таби гэбэ. Хоёрдохи хүбүүниинь бодолгынь харюу түргөөр олоо.

Бүхы шулуунһаа үшөө дүрбые хороогоод, дүрбэлжэнэй дүрбэн зүг бүхэндэ табигдаха шулуунай тоо үнөөхил 18 хубилгагдахагүй гээд, тэдэ шулуу таарууулжа табихые гурбадахи хүбүүндээ дурадхаба. Сэсэн үбгэн гурбадахи хүбүүнэйнгээ зүб харюу үгэһэндэнь тэрэнние магтаад, үлэһэн шулуунһаа үшөө дүрбые хорооходоо, аханарайнгаа тэдэ шулуу хэды тоотойгоор табиһан тэрэ гуримаар бодохо гэһэн даабари дүрбэдэхи хүбүүндээ үгэбэ. Тэрэ хүбүүн бодолго бодоходоо тэдэ шулуу баһал зүбөөр табижархёо.

Табадахи хүбүүнэй ээлжээн тудаба. Тэрэнэй бодото бодолго түрүүшынхидтэйнь тон адли байха. Тиихэдээ тэрэ 40 шулуу хүсэнэгүүдтэ тааруулха болоно.

— Һүүлшымнай бодолго гайтайхан байха,—гэжэ сэсэн үбгэн үшөө дүрбэн шулуу хорооходоо хэлэбэ.—Юуб гэхэдэ, 56 шулуунһаа 36 үлөө ха юм. Одхомни, нүгөөдүүлээл адли дүрбэлжэнэй дүрбэн хажуу бүхэндэ 18 шулуун байхаар табяад турша. Дүрбэн хажуу бүхэнэйнь тоо адли байлгаад, дүрбэлжэнэй зарим хүсэнэг хооһоор үлөөхэдэ болохо,—гэһэн байба.

Юун гэжэ таанат, бага хүбүүниинь нэрээ хухалаагүй. Һүүлшынь бодолго түргэхэн боложорхёо. Сэсэн үбгэн хүбүүдэйнгээ ухаансар байһыень хэзээ бүхэндэ этигэдэг болоо. Энэ бодолго зүбөөр болохо байһандатнай ямаршье һэжэг байхагүй. Энээнэй үндэһөөр иимэжэрүү бодолго өөһэдөө зохёохо ааламта.

Энэ бодолго байгша оной календарьһаа абтаа. Шадаал һаа, календарь харангүй, өөрөө бодоод турша.

Дундахи дүрбэлжэнһөөнь бэшэ, тойроошо бүхы хүсэнэгүүд дээрэнь тэдэ шулуун хубаагдажа табигдаха.

Хасуури модон—ойн шэмэг.
Дм. БАЛДУЕВАЙ фотоэтюд.

ХҮДӨӨ НЮТАГУУДТА 67 АТС

Түнхэнэй Тооро, Туран тосхонуудта эрьелдэдэг дисктэй, үзэг болон тоотой телефоной аппарат һаяхан хүдэлгэгдэжэ эхилбэ. Энэ хадаа хүдөөгэй автомат телефоной станци. Тиигэжэ тэндэхи колхоз, совхозой түб һуурин холынгоо фермэ, бригадануудтай харилсаатай болоо.

Мухар-Шэбэрэй Хара-Шэбэр болон республикын бусад нютагуудта энэ жэлэй эхинһээ хойшо автомат телефоной 17 станци ашаглалгада оруулагдаһан байна. Тиихэдэ Хяагта хотодо 400 номертой АТС хүдэлгэгдөө.

Мүнөө республикымнай колхоз, совхозуудта, хүдэлмэришэдэй тосхонуудта 67 АТС хүдэлнэ.

О. БЕРЕЗКОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Ашагтай үйлэдбэри» гэһэн түрүү бэшэг; «Уряаетнай хүлеэн абанаб. Минии зорилго—3500» гэһэн гаршаг доро Социалис Ажалай Герой П. Жалсановагай һаалишан Н. Тадвашкинада эльгээһэн харюу бэшэг; «КПСС-эй XXIII съездые угтуулан» гэһэн гаршаг доро баярта мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: Н. Немиловэй «Үүсхэл дээрэ урма шуулга хэрэгтэй» гэһэн корреспонденци; В. Школьниковой «Хорин зургаа ба хэгэн...» гэһэн фельетон; В. Островскиин «Уряалгүй квартирант» гэһэн корреспонденци.

Гурбадахи хуудаһанда: А. Плавинскиин «Байгалай эрьедэ болоһон саазалалга» гэһэн статья; хилын саанахи һонинууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Т. Громовагай «Гурбан үе» гэһэн корреспонденци болон бусад һонинууд.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО

ХИЛЫН СААНАҺАА

АМЕРИКАНСКА СЕНАТОРАЙ ХАРХИС УРЯА

ВАШИНГТОН, январиин 28. (ТАСС). Сэрэгэй бэлэдхэл эрхилдэг сенадай нэмэлтэ комиссиин түрүүлэгшэ Стеннис гэгшэ Вьетнамдахи дайн сэрэгэй ябуулга ямаршье хизаарлалтагүйгөөр үргэлжэлүүлхые уряалаад, тэрэнэй тулада американска солдадуудай тоое 600 мянга болгохо шухала гэжэ һанамжалба.

Энэ дайнда илалта түйлаха гээшэ, минии һанамжаар, түрүүшын ээлжээнэй зорилго болоно, вашингтонойхидтошье баһал тиимэ шухала байха ёһотой гэжэ, дай журөөдэгшэ сенатор Миссисипи штадай хуули гаргалгын суглаан дээрэ мэдүүлбэ.

Хойто Вьетнамдахи электростанцинуудые, портнуудые, нефть хадагалдаг газарнууд ба бусад барилгануудые, хангалгын центрнүүдые зэхагүй бомбодожо эхилхэ гэжэ Стеннис дурадхана. США национальна гвардиингаа гэшүүдые, резервистнүүдые армидаа нэмэжэ татаха ёһотой болохонь хаш гэжэ Стеннис мэдүүлбэ.

Экономикодо, эд товар болон материалнуудые хубаалгада сэрэгэй сагай хиналта бэелүүлхэ тухай һанамжалаад, хэрбээ тиимэ юумые хэгдэбэл—худалдаа наймаанай хэрэг мүн лэ зайлашагүй хубилха болохо гэбэ. Хэрбээ дайнай үргэлжэлөө һаа, алба налогуудай ехэ болохонь зайлашагүй гэжэ Стеннис мэдүүлбэ.

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦЫБУДЕЕВ.

Н03390 Зак. № 51.